

KLÍMA, Ladislav:

Všeobecné

VME 8638

7728

Odkud filosofie vyjde, je lhostejno: - Nepopíratelné základní pravdy není, protože není "první příčina": kausalita je podstatou svou nekonečná, tedy nesmyslná, logika alogická, svět bludný kruh, každé odůvodňování jeho - Jako začátek kruhu, jest i pravda všude a nikde. Základní filosofické poznatky jsou dvojaké povahy, - zároveň pravdivé a lživé. Filosofu netřeba se obávat, aby si neodporovaly: odporují si vesměs! Vnášet do podstatně alogického předmětu logiku jest alogické - : -- Proto je s y s t e m a t i c k é budování filosofie "pochybenou tendencí".

Filosof může pouze na svůj předmět vrhnout několik paprsků: - chce-li být úplný, stane se pouze affektovaný. - Existuje logika přirozená a umělá. Ona bytuje v každé jasné myšlence; nesmí být hledána, - jinak najdeme logiku umělou, která je právě tak ošklivá, jako její sestra krásná. Zdrojem umělé logiky je chorobně vyvinutý smysl pro pořádek; - ale přílišná pořádnost jest jen druhem nepořádnosti a horším všech ostatních. Panství umělé logiky je daleko větší, než se za to má: umělá logika je nemocí lidského ducha vůbec; - i největší hlupák jest jí stížen; celé naše myšlení jest jí pokazeno, - polovice myšlének jí udušena, sploštěna, zkřivena; jest jednou z příčin, proč největšímu počtu lidí schází zdravý rozum a smysl pro pravdivé; - proč učenci jsou největšími hlupáky; je matkou "souvislého způsobu psaní", a 99 procent všech knih nemohlo by se odvážit na světlo, kdyby nebylo přikryto jedním pláštěm; většinu hříchů filosofie má na svědomí pod jménem "s y s t e m a t i c k o s t": Systematická mánie filosofů je vážná nemoc, je největší hubitelka myšlének, - je obětováním pravdy vrtovhu a zahrnuje v sobě vždy lež... Filosofie musí se stát improvisačním, příležitostným uměním, - vše nad to je nemoc nebo řemeslo.

2.

Filosofie, - úplné domyšlení komplexu našich idejí -, je biologicky bludný instinkt. S tím souhlasí její kontradičnost na jedné, její posloupnost na druhé straně. - "Metafyzická potřeba" neexistuje..., - že právě Schopenhauer, jenž upírá obyčejným lidem každou objektivnost, připisuje jim tento "nejvyšší" její druh! : lid pravdy nepotřebuje, nepřeje si jí, nerozumí jí, nesnese ji!... M y s l í c í m lidem je, jako každá, nepříjemná i filosofická nejistota, - ale nemáme větších nepříjemností?... Kdo se po faustovsku trápí, že nemůže nalézt pravdy, pruty měl by být přiveden na jiné myšlenky! Vrtošivé hledání pravdy je svéhlavost, touto nejsměšnější ze všech slabostí, je zbabělost, je hloupost, - být otrokem svých ideálů je otroctví jako každé jiné. Chudák, který se rmoutí, že není bohatý, není více opovržen hodenež ten, kdo chce mít pravdu, t.j. něco, čeho mít nemůže. Potřebnější jest mít kočár, tažený třemi páry koní, než pravdu! Pravda nečiní bohatším než jiné, ku př. láska, - tedy nemá větší ceny!... - Ač není pravda potřebou, je zábavou; třeba ji nepotřebujeme, můžeme ji upotřebit: Hledání pravdy, - cennější než pravda sama -, jest činností nejvyšší a nej příjemnější, - dovedeme-li se zhodit faustovské trudnomyslnosti a po případě celou filosofii odbýt smíchem, - korunovat jím, jakožto nejvyšší pravdou, svůj "systém"... -; mít jistotu v základních otázkách vzbuzuje jistotu ve všem, neocenitelnou veselost, pocit moci a vlády nade vším. - "Ale jistoty není!" - pravda! - ale pocit původní nejistoty trvá vždy jen sekundu, - a ihned nabudou opět vrchu filosofické instinkty affirmující, - životní; - vše je život, filosofie též, svéhlavé filosofování je však špatný život. - "Ale i to je nejisto!" - : o nikoli! : vše je zároveň pravdou a lží; ať to nazveme tak či onak, jsme

vždy zcela v právu. "Ale"..., - a l e někde nutno přestat!...

2.

Naléztí pravdu jest obtížno: přes to mohlo být více učiněno. Vše dosavadní je neživé a těžkopádné, je si příliš podobné, - něco radikálně nového zde, mimo Berkeleyismus, nebylo, nejtěžší a nejlepší zůstalo netknuto, ba netušeno... Proč? Filosofie byla ve špatných rukách - : předpokládá nejvyšší schopnosti, jak v ů l e, tak intelektu, - ale filosofové byli dosud tak skoro opakem jak síly, tak intelligence, t.j.: nebylo dosud filosofů. - Zdravá, veselá aktivita a její následek: přirozená, střízlivá tvrdost; negativní, opoziční, výsměšná, opovrhlivá boječtivost; theoretická immoralita; ledová lhostejnost k světu, sobě, ba i své filosofii; monstrosní houževnatost, n e v í d í c í sta úspěchů; chuť k nezvyklému a "nepříjemnému"; sebezpřemáhání potřebou a zábavou; dobrodružná schopnost, nezvyklé činící, náhlé podnikající, skoků se odvažující...: - k poznání pravdy postačí často přemýšlení o opaku toho, co jsme za pravdu považovali; - pravda není těžká, jen pochybování; stačí často začít o mnohých věcích přemýšlet, abychom je domyslili; tenká stěna dělí všude pravdu od nepravdy, a stěnou tou je zpravidla lenost --: - vše to je samozřejmou podmínkou filosofa..., - ale vidíme zde jen "zástup starých bab"...: Nietzsche. - Nietzsche, tento n a d e v š e c h n o p o m y š l e n í veliký muž, měl největší sílu vůle mezi všemi filosofy. Schází mu jen ona vysoká aktivita, nače vším stající a organizující, a ocelová, napoleonská síla a tvrdost; byl příliš měkký, ač tvrdosti učil, byl sentimentální, byl pln lásky, jeho duch má celkem specificky básnický nepřirozený, exaltované zabarvení..., - - ale n e j v y š š í duchmusí i své vášnivě i "umělecké" stavy o v l á d a t, což nejde bez jejich o m e z e n í...: - jen v přirozeně nutné h a r m o n i i n e j v y š š í c h v l a s t n o s t í spočívá ideální velikost...

4.

Příroda chtěla se též jednou mylit a stvořila reflexi. Reflexe znetvořuje myšlenky, seslabuje je, tříští je, - vsunující ustavičně mezi ně heterogenní, násilné volní idee. Je-li normální, vyváží snad výhody její prakticky nevýhody její. Abusivní, nemocná reflexe sluje f i l o s o f ..., - duch filosofa je sídlem všech reflexivních perversit - a h l o u p o s t í. Dosavadními omyly ve filosofii nebyla vinna pouze zbabělost, - strach jítí dále, - jak tvrdí Nietzsche: - duševní i m p o t e n c e byla jimi vinna stejným dílem: právě tak často, jako z úzkostlivosti, nedomyslil filosof své myšlenky proto, že jeho mozek, přílišnou reflexí otupený, byl k tomu slabý; a většina filosofických povrchností má původ v tom, že myšlení filosofa kleslo n a z p ě t, t.j. že po násilných pokusech dostat se dále upadlo v totální zmatek a stupidnost, - takže rozplynulo se mu v mlze i to, co dříve jasně vidělo -, - takže musilo vzít za vděk matným, nutně v konvenční formu vešedším tušením...; - duch náš je slabší, než si lidé doznávají; největší část našich myšlenek je nejasná, - spočívajíc v pouhém t u š e n í jasných; na dno jakékoli myšlenky sestoupit nepodařilo se dosud nikomu: - "hloupost" a slepota jsou dosud elementem lidského ducha... - Člověk, zvláště ješitný filosof, má znamenitou schopnost z a k r ý v a t s v o u h l o u p e s t; raději přiznal by se k velké "nemravnosti", než k duševní slabosti; - což, - mimochodem -, svědčí, že lidé zdravěji cítí, než by se zdálo -. Proto je mnohý omyl a mnohá hloupost ve filosofii zasřena tak, aby to vypadalo, že autor n e c h t ě l jítí dále, a ne, že n e m o h l. - - Trvalou reflexi nutno potlačit! Fragmentární způsob myšlení, desultorní způsob čtení, aforistický způsob psaní jsou jediné zdravé. Hlubší myšlenky jsou povahou svou samostatné, jsou noli nos tangere; umělé spojování myšlenek, ať v hlavě nebo na papíru, je prací hodnou toho, kdo myšlenek nemá. - Jen vyvarováním se a obejitím všeho pochybnost vzbuzujícího nabude myšlení z d á n í jasnosti, - ale zcela "jasně" nemyslel ani Shakespeare ani Nietzsche.

Právě tak je to umění zakrývat slabost, které působí, že považujeme někoho za silného. Víme vskutku málo o Napoleonově bojácnosti, nerozhodnosti etc., - a přec musil je mít proporcioální ke své síle, - tedy značné: světlo a stín jsou vždy nutně pohromadě.

5.

Filosofie jest: co možná nejúplnější e x p l i k a c e našeho v ě d o m í, - mimo naše vědomí nic pro nás neexistuje. Blíže: filosofie jest explikací našich "a b s t r a k t". Abstrakta jsou jediným elementem filosofie; od n i ch, je nutno vyjít, - ne od smyslového světa, jak chce Schopenhauer!: nemámeť jistoty, že "abstraktní" poznání je vskutku od fenomenálního abstrahováno: to praví jen abstraktní poznání, - ale což je-li lživé?... Filosofie je možná jen filtrací každého jiného poznání abstraktním: - je-li filtrační aparát falešný, je falešné nutně vše, co jím projde..., - a snad je vše ostatní jen abstraktní fikce. Chtít abstrakta abstrakty vysvětlit je totéž, jako chtít sama sebe vyzdvihnout. Leží-li nějaká objektivní pravda mimo abstrakta, je nám zcela lhostejna.

Explicace abstrakt, logický smysl uspokojující, je n e m o ž n a, poněvadž vše je nejisto, - dokonce i toto. Vědět, že ničeho nevíme, je vědění, je jistota. Nesnesitelnou nejistotou, zejíci ranou myšlení je pouze absurdnost toho, co musíme považovat za pravdu, je kontradikce všeho, je circulus vitiosus..., - ale tohoto rázu je celý náš svět neboli naše myšlení... Úkolem filosofie může tedy pouze být: DĚLAT, CO SE DĚLAT DÁ: ROZEBRAT co nejpodrobněji naše bludné myšlení, - odkrytí nejhustší temnoty v naší temnotě, aneb, což jedno jest, nejjasnější světlo v našem světle.

6.

Poetivý filosof musí si být vědom, že ani v tomto restringovaném smyslu nepronikl k hranicím poznání, že n u t n ě vždy nepravdu mluví pro 1. možnost jiných p o z n á n í, než je naše a pro 2. nedokonalost a n e h o t o v o s t dosavadního lidského m y š l e n í. - Ad 1. Že by ve "všemíru" neexistovalo poznání jiné a dokonalejší, než je naše zvířecí, naše kauzalitní, je krátkozraký a domýšlivý názor. Nemáme práva tvrdit, že není možné poznání, kde tři je méně než dvě, kde vše, co je nám a priori jisto, jeví se jako lež; - kde je snad idea smyslu odpoutána od idey kausality... Svět je v e s k r z e i n t e l e k t u á l n í, smysl jeho tedy musí v n ě m s a m ě m ležet, - jinak by byl absurdní, t. j. vůbec, - i z d á n l i v ě! - n e e x i s t u j í c í, - ve světě, jehož podstatou je smysl, je absurdnost neexistencí! - Je-li však takové poznání možno, můžeme ho, zde nebo tam, i my dosíci: "Neboť s t e j n o - r o d í jsou všichni duchové a co jeden jest, byt byl sebe větší, může a smí se každý stát - : Grabbe. - Ad 2.: Avšak již pronikavé analýze n a š i ch abstrakt mohlo by se snad podařit překvapující rozuzlení. Jsou m okamžiky, kdy se svým nejjasnějším myšlenkám smějeme právě tak, jako obyčejně lidovému filosofování: - Ohromné hloubky, rozevírající se v duchu, neznámé jako hlubiny Oceánu. Žádné myšlenky nebylo dosud sestoupeno na dno..., - prozatím zdá se to nemožno: jako tony, přestávají pro nás v jisté hloubce i myšlenky, - nesneseme jich. Již v nepatrné hloubce zastaví nás obyčejně radost z nového poznání, strach, abychom si ho nezkažili; sestoupíme-li přesto hloub, vrhne nás ohromné vzednutí bezejmenných affektů zpět; ještě hloub číhá šílenství a smrt..., - na dně moře usmrtil by nás tlak vody, na dně myšlenky jasnost její. - Dokud e k s t a s e nebude známa, prozkoumána, zdomácněna, dotud bude filosofii scházet to nejlepší, dotud nebude filosofii.... - dosavadní filosofie byla zevní a povrchní, šero bylo jí jasno, pravděpodobnost pravdou, přesností přibližnost, zvyklost zákonem... - Kdo rozumný může vzhledem k tomu všemu mluvit o pravdě, popírat možnost úplného poznání, nevidět, jak ne- skonale směšné jest neomylné tváření se všech "filosofií" -?...

M e t a f y s i k a je dnes "diskreditována", vysmívána, - po čem člověk nejvíce touží, to, nemůže-li toho dosíci, uvádí rád v posměch - , brát ji vážně platí za omezenost, - o omezenosti, prosaičnosti a nízkosti svědčí dnešní pohrdání jí - , - krátce není v módě. Toho všeho nezasluhuje už pro svou **p o e t i c k o u** stránku: jest nejvyšší, nejčarovnější činností ducha: vznešené, opojné, tajemné, hrozné setkává se zde jako nikde jinde; a nevěme dnes, že "pravdou" je vše, co napomáhá k množení života - ? Ale ani **f i l o s o f i c k y** nepromluvila metafysika ještě posledního slova. Většina povrchu a celá hloubka ducha jsou **terrae incognitae**; - kdo se metafysice směje, ukazuje tím pouze, že nezná jiného, než povrchně povrchního myšlení. Dosud pokoušeli se filosofové, tito trpěliví pavouci, gordický uzel filosofie rozplést; ale na **t e n t o** uzel žádná trpělivost nestačila: - jedině prudké **s m ě l o s t i** může se snad podařit **r o z e t n u t í** jeho - nýhlým napadením světového problému z nepovšimnuté dosud strany...

7.

Na fikci stálosti a fikci příčinnosti spočívající **f i k c e p r a v d y** je podkladem každého tvrzení. **P r a v d a** je **l e ž**, - tedy je k každé **t v r z e n í** lež, - toho netřeba a posteriori dokazovat, jako Pyrrhonisté - . Jako země kolem slunce, jsme odsouzeni v čarovném tomto kruhu věčně se otáčet. Východiště z něho absolutně není, - každé zdánlivé východiště, jsouc novým tvrzením, je lživé. Všechny zbraně zde obrací se proti tomu, kdo je drží. Fikce "pravdy" se nesprostíme, jako před sebou neutečeme. "Vím jen to, že ničeho nevím", - lež!: ani toho nevím, - atd.; "nevím, vím-li co", - rovněž jen tvrzení! Omezíme-li po skepticku každé tvrzení: "zdá se mně tak", - tvrdíme opět: "Pravda všeho jest jen relativní", - ale tomuto tvrzení o relativní pravdě leží idea **a b s o l u t n í** pravdy za podklad! "Pravda nespočívá ve filosofování, nýbrž v praxi, v žití...", - ale jakmile si toto uvědomíme, již filosofujeme: v životě není filosofie, jen v myšlení. Když negujeme filosofii, děje se tak filosofováním; když vyložíme si nesmyslnost "pravdy", učinili jsme tak jejími ústy. Ptání se po pravdě jest už nepravdou; jakmile začneme myslit, začneme se mýlit. Skepse jest jen ušlechtilějším druhem dogmatismu; - skepse neuvede nás ani o krok kupředu - ; tvrdit, že nevíme, víme-li co, je právě tak pravdou, jako, že Muhamed jest Allahem seslaný prorok, - Nejzažší obsažné poznání, ke kterému můžeme zde proniknout, jest: **BÝTI SI VĚDOM**, že **p o z n á n í**: "**n e v í m, v í m - l i c o**", - **NENÍ ABSOLUTNÍ PRAVDOU**. - Co následuje, totiž negování a affirmování toho **v ě ě d o m í**, jde do nekonečna, - tedy **r u š í s e n a v z á j e m**.

8.

Vyjma tuto primární nejistotu není vlastně nejistoty, **n e m ů ž e** jí být, - vše ostatní musí být vysvětlitelné; - tedy i problém **s m y s l u** **s v ě t a**. Otázka smyslu, podstaty světa je prakticky naléhavější než otázka absolutní pravdy, - i relativní, ba i **n e g a t i v n í** zodpovězení její je neocenitelné! - Dosavadní pokusy zde vpadaly vždy více méně **i n m e d i a s r e s**; i ty, které problém negují. - Otázka smyslu světa, zaloužena jsouc na kauzalitě, je pouze otázkou **v z n i k u** světa, - Spinozova a **s e i t z a** substance jest negací **s m y s l u** jejího - . Pro nekonečnost kauzality a v jedno s ní splývajícího času je každé **k l a d n é** vysvětlení světa a priori vyloučeno - : -1. buď povstal svět z ničeho, - neodporuje kauzalitě; 2. nebo měl příčinu homogenní, tedy kauzalitní, - tím se otázka posunuje jen dále **e t i n i n f i n i t u m**; 3. nebo měl příčinou nějaké kauzalitě nepodrobené **X**, - ale blíže přihlédnuto musí být toto **X**, mající schopnost edukovat následky, nutně kauzalitní povahy a spadat tudíž **s u b 2**. - Vysvětlení negující, buď nedostupností poznání takového pro nás, nebo nejsoucností světového smyslu vůbec, jsou pořád ještě povrchní - : - Nutno zabrat problém ještě důkladněji otázkou: "**n e b o j u j e m e p r o t i f a n t o m ů m**?" ...: "existuje to, čeho smysl hledáme?" "**e x i s t u j e v ů b e c n ě c o**?" ... "Ale to je přece samozřejmá pravda!!" - : - Ve skutečnosti není

samozřejmých pravd, jsou jen s a m o z ř e j m é l ž i: - Účelem myšlení je pouze falšování všeho, výroba illusí, fikcí, klamů, mystifikací, podvodů... náš intelekt je nepřírovnatelný lhář ze řemesla, což dokazuje i tím, že lže tak přesvědčivě, že nemožno hanebnému taškáři nevěřit...: nejvíce lže, kdo lže nejlépe. Intelekt je p o d s t a t n ě l ž i v ý, t. j. co praví, je bez výjimky lež; že by mohl náhodou mluvit pravdu, jest absurdní. A vskutku jsou pojmy: "bytí", "svět", "něco", "substance" vesměs fikcí! Že se nám zdá, že něco jest, je d ů k a z e m, že ničeho není; kdyby se nám tak nezdálo, - pak by něco bylo!... Po tom všem je konkluze: "NIC NEEXISTUJE" - samozřejmě, že nic neexistuje, by bylo úplnou pravdou, kdyby úplná pravda vůbec byla. Že se nám to zdá být absurdní, je vina naší lživé přirozenosti, - absurdnost je z d ě d ě k a z e m pravdy. Musíme považovat za pravdu, o čem víme, že je to lež... - to pochopí, kdo pochopil dvojsmyslnost světa, identitu pravdy a lži. - Pokud stojíme na půdě fingovaného, potud je možné n a š e poznání; chceme-li fikce, předpokládáme jejich pravdivost, fikcemi vysvětlit, zapleteme se nutně do odporů. Chceme-li vypočísti dráhu fingované, neexistující planety, jaký div, že se výpočty naše nechtějí shodovat? - : ale svět jest jen fingovanou planetou. - Tedy: Světový smysl neexistuje, prostě proto, že svět neexistuje. - Nebude-li se tato pravda zdát lidem bláznovstvím, budiž zde za bláznovství prohlášena.

9.

Ve skutečnosti nic neexistuje: - ale z d á se nám, že něco existuje... Ale jest jisto, že se nám to zdá? : Není! : vědomí jsočnosti není bezprostřední a nevíme, zda konkluze: "něco jest", - z pocitu jsočnosti logicky následuje, - zda pocit jsočnosti vůbec existuje... : "cogito, ergo sum": - nic nejistějšího! - Můžeme pouze ještě zdání jako zdání charakterisovat: Z D Á S E N Á M, Ž E S E N Á M Z D Á, Ž E N Ě C O J E S T! Dále jít nemožno.

Explicace světa z d á n l i v é h o, t. j. světa t o h o t o, jež všichni známe, je dalším úkolem filosofie. Jest g n o s t i k o u, na rozdíl od explicace světa "pravdivého", t. j. explicace po absolutní pravdě aspirující: - agnostiky: právě jako agnostika učí: "nevíme ničeho", - učí gnostika: "víme vše" - : v í m e z á r o v e n v š e a n i c: - Gnostika i Agnostika týkají se stejně všech idejí, - jsou nerozlučně dohromady srostlé.

Tento zdánlivý svět má svou zdánlivou, r e l a t i v n í pravdu naproti pravdě absolutní. Gnostický rozbor učí, že pravda relativní neguje a vyvrací pravdu absolutní, dokazuje, že život je vše; odhaluje biologický účel pojmu "pravda"; ukazuje, že hledání pravdy je bludný, neúčinný instinkt; poučuje, že existuje i "citová pravda"; - vysvětluje, že, ač je pravda fikcí, jsou fikce pravdou... Rozumí se, že pravda absolutní neguje tyto pravdy relativní, rovněž, že má v tom logický prioritu...: nikdy nesmíme při gnostických pravdách zapomenout, že nejsou absolutní!...

10.

"Z e v n í s v ě t" je "m ů j" d u š e v n í s t a v" - : to je tak jisté, jako že 2 krát 2 = 4: - proto také tomu skoro nikdo nerozumí. - Pro děti a největší část dospělých existuje jen zevní, pro myslícího je n v n í t n í s v ě t. "Zevní svět" jest jen částí vnitřního, Sirius je částí "mého" vědomí právě tak, jako pojem "změna", mámo "mé" vědomí nic pro "mne" neexistuje, nic pro "mne" samozřejmě existovat nemůže. - Distinkce "vnější", "vnitřní" jsou nepravdivé, - duševní stavy zde prostě jsou. Není ani "subjektu" ani "objektu", - těchto dětinských, na klamech "já" a "celek" založených fikcí, - jsou jen d u š e v n í s t a v y.

Z ideality všeho následuje už idealita, - v nejširším smyslu -, času, prostoru atd. sama sebou. Jsou však i ideality vyšších potencí, - f i k -

c e, t. j. idee, které si vědomí libovolně vylhalo, - aneb vylhány má. Primární fikce jsou: "něco", "věcnost", "činnost", "síla", "čas", "příčinnost" v nejširším smyslu atd., - vše fikce od vědoví vůbec neodlučitelné! Fikce druhé: "stálost", "celek", "já", "pros-tor", "pohyb" a p. Třetí: "světlo", "pocit tlaku, zvuk, teplo. Čtvrté: barva, zápach atd. Všechna hodnocení, ideály, egoistní sebeklamy, životní lži a víry, - krátce vše - , jsou fikcemi vyšších a vyšších potencií a s primárními co do podstaty totožnými.... - Fikce tvořit jest jedinou činností vědomí, je podstatou světa, fikce je základní faktum, je to, co existuje, - - t e d y j e p r a v d o u !...

11.

Že absolutní "subjektivismus", - "theoretický egoismus" - , je nevyvratný, musil doznat sám Schopenhauer, kterému byl trnem v oku. Místo však, aby byl důsledně k doznání tomu zastavil ihned další stavbu své n e o m y l n é filosofie, mstí se počestný filosof infamií, "že theoretický egoismus jako vážné přesvědčení mohl by vystoupit jen v blázinci a že by potřeboval spíše léčení než argumentů" - : - "Jako vážné přesvědčení" nebude s l u š n ý filosof jej chovat, prostě proto, že nechová naprosto ž á d n ý ch přesvědčení - filosof s přesvědčeními je krátce p o d v o d n í k - ; j i n a k však mohl by být o něm přesvědčen s t e j n ý m právem jako o čemkoli jiném, - absolutní subjektivismus je m o ž n ý jako k a ž d á j i n á filosofie...! - kdyby filosofická ch á t r a mluvila zde o blázinci, - je to v pořádku: od filosofa je to p o d l o u h a n e b - n o s t í ! ! - Že je učení to "věčbš nedobytnou tvrzí": - Schop. - jest pravda; že "její posádka je věčně neškodná", - lež; - pro Schopenhauera je ovšem neškodná: kdyby učinila zdařilý výpad, - pak tento pán vůbec neexistoval... - ; ale co je na věci pravdy, mohu se j á , - jinak mluvit nemožno - , v krátkém čase dozvědět... - Mohou-li být podstatou světa intelektuální fikce, - proč by jí nemohla být pouhá g r a d a c e jejich: duševní stavy subjektu, tak složitě, uměle, objektivně, zákonně, rozumně, ú m y s l n ě do sebe zasahující a sobě o d p o v í d a j í c í , že by to činilo na "nás" téměř dojem šaškovství - - ? což s e n ? - ti, kdož prohlašují k a ž d ý sen za pouhou hru fantazie, byli by znamenitými theoretickými egoisty! - . - Absolutní subjektivismus je nejvíce povznášející, krásnou, lákavou, příznivou filosofickou možností: činit individuum v š í m, "bohem", - pleno sensu; ponechává pole pro všechny možnosti, ku př. dosažení finální "blaženosti", - ostatní rozumné filosofie jsou více méně "bezútěšné"...; - proto zasluhoval by stát se filosofií všech, kteří jsou s to plně je pochopit -, - to ovšem v případě, je-li lživý. - Absolutní subjektivismus zůstane "nám" o t e v ř e n o u o t á z k o u.

12.

"Zevní svět" ukazuje "mně" nápadný rapport mezi jistými místy cere-brální části "mého" "těla" a "mým" vědomím: jedna část "hmoty" "prová-zena" jest vědomím: první faktum. Dále ukazuje "mně" mnoho podobných "těl"; následuje, - - s pravděpodobností! - , že mimo "mé" existují i jiná vě-domí: druhé "faktum". Dále ukazuje "mně" parallelismus mezi cizími a "mým" vědomím: třetí faktum - : ku př. jest volní akt psa, jeví se kousnutím "mne", provázen pocitem bolesti u "mne". Vysvětlovatí tento fakt náhodnou koincidencí bylo by násilné; duchu vrozená fikce "účinkování" činí jediné jej srozumitelným: - "cerebrální" vědomí mají možnost na se be účinkovat: čtvrté faktum. - Nastává otázka: "jak je t o t o možno?" Odpověď: "prostřednictvím mimocerebrální hmoty; ale jen tenkrát, je-li tato, mimo to, že je "mým" duševním stavem, ještě něčím jiným; - skrývá-li se za cerebrální hmotou vědomí, proč by se nemohlo za každou jinou také něco skrývat? Ale co? Tři myslitelnosti by zde byly: 1. Buď se za duševním stavem, "hmota" zvaném, skrývá hmota skutečná, od vědomí neovis-lá, - cerebrální intelekt zrcadlil by pouze vnější věci, - idealistick

materialismus! Tomu však odporuje t o t a l n í subjektivnost, apriornost, illuivníst "zevního světa"; že by realní hmota mohla n á h o d o u shodovat se s ideální, je vrcholkomiky; mimo to hmota mimo vědomí, hmota bezvědomá = n i c, - - m a t e r i a l i s m u s p o p í r á e x i s t e n c i v ů b e c! 2. Nebo se za hmotou tají nějaké X., nějaká nám úplně nepochopitelná "věc o sobě", něco beze všech fikcí vědomí: něco bez něčeho, něco, co jest nic, toto nic bez času, aktivity, mnohosti, jakosti, příčinnosti, působitelnosti - - : - bylo by vskutku charmantní dívat se na toto X., jak přenáší akce jednoho ducha na druhý! ... 3. Nebo konečně je to, co se za každou hmotou skrývá, totéž, co se skrývá za mozkiem: VĚDOMÍ.

ZA HMOTOU SKRYTÉ, K SMYSLOVÉ ČINNOSTI POPUD DÁVAJÍCÍ X. MŮŽE BÝT JEN VĚDOMÍ. VĚDOMÍ JEST PŮVODNÍ, JEDNOU UŽ SAMA OD SEBE EXISTUJÍCÍ SUBSTANCE SVĚTOVÁ, A SVĚT JEST JEN MNOŽSTVÍM NA SEBE PUSOBÍCÍ H DUŠEVNÍCH STAVU. - - Některé důkazy:

1. Pojem "něco" vzat je ze slovníku v ě d o m í: "něco" musí být nutně vědomím. Buď je tedy X. vědomím, nebo ho není.

2. Čas je fikcí vědomí; účinkování děje se jen v čase: tedy je X buď vědomím, nebo neúčinkuje. - Ú č i n k o v á n í je rovněž fikcí, vědomí: buď je X. vědomím, nebo "nemůže dávat popud k smyslové činnosti".

3. Na stejné může účinkovat jen s t e j n é: na substanci vědomou jen substance vědomá. - Jiná substance by se nás netýkala, a nebylo by důvodu k jejímu označování. - Označovat můžeme jen to, co chápeme.

4. V z n i k vědomí z něčeho, co je nic, co je bez mnohosti, aktivity atd by byl neodůvodněn a absurdní.

5. Biologický účel "zevního světa" je znázorňování věcí mimo živého, hlavně z a k t i v n ě d y n a m i c k é s t r á n k y. Tedy musí X., má-li tyto, - veskrze vědomé - , stránky mít, býti vědomím.

6. S v ě t je buď h o m o g e n n í nebo a b s u r d n í, t. j. n e e x i s t e n t n í: pokud leží X. za podklad jedné části hmoty, t. j. mozku, poznáváme je bezprostředně jako vědomí: - tedy leží vědomí za podklad k a ž d é hmotě. - Působí-li v š u d e za hmotou něco na nás, působí t o t ě ž nutně i z a m o z k e m; hmotné předměty: voda, železo, sval, mozek jsou v podstatě totéž, - a pojednou by takhle hnusná cerebrální massa měla být něčím od všeho ostatního absolutně rozdílným!! Supponovat však mozku d v ě různé substance, bylo by ještě směšnější. -

- Hmota je pouze duševním stavem, k němuž mohly dát popud zas jen duševní stavy. Každá částka hmoty, jako myšlenka nesčetněkrát, jako "skutečnost" nikdy neexistující, je vždy jen pokynem, že je nám p s y c h i c k y b l í z e k nějaký duševní stav, jehož t ě l e m jest. Existuje pouze bezprostřední i n f l u x u s p s y c h i c u s, jak nám jej "asociace ideí" objasňuje, a jemuž "odloučenost" "subjektů" není překážkou..., - influxus physicus jest jen druhotný influxus psychicus, akce prvotního, jako stín, otrocky nápodobící. - Filosofie, psychologie, fyzika, - vše totéž! - Kdo pochopil ideálnost hmoty a fiktivnost pojmu "já", shledá vše jasným a jediňe možným...

Není druhého tak houževnatě věřeného a tak mizerně odůvodněného nesmyslu, jako takle idiosynkrasie "o b e z v ě d o m ě h m o t ě". - Zdrucující logiky: "známe jen vědomí, pokud je provázeno mozkovou činností," - "pokud je p r o d u k t e m jejím," "lže se -, - "ergo není jiného vědomí!" - - byla by dokonce i "v ě d a" neschopna, kdyby se zde neskrývala různá, i nejvyšší nesmysl pravděpodobnýmčinící pia desideria, pro každé poznání slepá ješitnost lidská, - stavící se mermocí mimo přírodu -, nesčetné morální a religiošní předsudky... - "Ale věda nesmí zabíhat do fantasií, - musí se držet skutečnosti..." No, . mimochodem, pánové od vědeckého cechu! -, proti b l b ě l ž i o realnosti hmoty,

kteřá je podkladem celé vaší "vědy", - jsou delirace korečkou nemocného nejčistší skutečností..., -ale proč tedy akceptuje věda ř a n - t a s t i c k o u konklusi: "tedy není jiného vědomí?" - "proč ku př. mluví o bezvědomé činnosti mých? proč, myslí-li, že vědomí každé hmoty je fantasií, neřekne aspoň poctivého: "ignoro"-?... - Ve skutečnosti je k o s m i c k é v ě d o m í tak jisto, jako každá aposteriorní pravda. Že nebylo dosud od filosofů plně poznáno, má příčinu v tom, že tito, jsouce obyčejně professoři a tudíž roztržiti, hledali všude, všude klobouk, který jim seděl na hlavě... K poznání pravdy této postačí čistota od předsudků a zdravý rozum, - což je vlastně totéž - : Děti v ní věří, prvotní národové v ní věří, - deifikace slunce, moře, stromů leží za podklad víra, že p ř e d m ě t y t y t o m y s l í p ř á v ě j a k o č l o v ě k, - jinak jsou nám prvotní kultury nesrozumitelné a absurdní... Největší básníci vyslovili ji přímo, Největší filosofové alespoň nepřímě. Spinozovi byla "substantia cigitans" základní substancí, ovšem vedle "substantiae extensae": - ale nad slunce jest jasnější, že tato jest jen s p e c i e s o n é! - Pravda tato je předpokladem pantheismu: pantheistický "bůh" a kosmické vědomí je t o t é ž...: - bez přiznání vědomí k a ž d ě m u atomu zůstane pantheismus kusý a nesmyslný. Schopenhauerovi byla tím, co existuje, "vůle", ovšem "bezvědomá": ale jen tenká stěna dělila i jeho filosoficky zkřivený rozum od samozřejmého poznání, že vůle je od vědomí neodlučitelná, že je už vědomím; - jak často odporuje si v tom! Z Nietzscheho stůj zde tento nanejvýš pozoruhodný odstavec, v němž je smysl posledních kapitol embryonálně obsažen: "Otázky, čím mohou být "věci o sobě", naprosto nehledě k naší smyslové receptivitě a rozumové aktivitě, nutno odmítnout otázkou: ~~xx~~ odkud mohli bychom vědět, že v ě c i e x i s t u j í? "Věčnost" byla teprve námi stvořena. Otázkou jest nemohlo-li by býti ještě mnoho způsobů, takovýto z d á n l i v ý svět stvořit - a zda-li toto tvoření logisování, upravování, falšování není nejlépe garantovanou r e a l i t o u samou: krátce: není-li to, co "věci tvoří", jediné realní; a není-li "působení vnějšího světa na nás" též jen n á s l e d ě k t a k o v ý c h c h t ě j í c í c h s u b j e k t ů... Jiní "tvořivé" účinkují na nás; náš upravený zdánlivý svět jest upravením a překonáním jejich akcí: druh d e f e n s í v n í h o opatření. J e d i n ě s u b j e k t j e d o k a z a t e l n ý: h y p o t h e s a, že j e d i n ě s u b j e k t y e x i s t u j í, - že "objekt jest jen druh účinkování subjektu na subjekt... m o d u s s u b j e k t u".

15.

"Influxus psychicus" spočívá v m e t a m o r f o s e ideí v ideě se zcela novým obsehem za působení ideí jiných, jim p s y c h i c k y b l í z k ý c h. Vysvětlování tohoto d u š e v n í h o "c h e m i s m u" zabíhá v metafysiku..., - jest vysvětlováním něčeho, co není. - - Pojem psychické blízkosti je nám temný, - zde nutno, aby se zrak náš teprve akkomodoval: - bezděky myslíme si ideě v p r o s t o r u. Hmotné předměty jsou nám proto blízký, že jsou nám blízký duševní stavy jimi označené, - ne naopak! - : prostorovou blízkostí znázorňujeme si pouze psychickou. Pojem psychické blízkosti dá se snad uvést na pojem p ů s o b i t e l a o s t i ideí; a tata snad na z p ř í b u z n ě n o s t jejich. Podle toho existovala by původní psychická konstelace na základě h o m o g e n n o s t i: stejné tíhne k stejnému. Na námitku: homogenní konstelace nemůže být původní, protože musila přece p o v s t á t, - je odpověď: může-li být původně svět, může zde být původně i homogenní seskupení: obé je stejně nevysvětlitelné; "náhodná" původní rozumnost, je právě tak možná, jako původní nerozumnost, - zvláště v tomto veskrze intelektuálním světě.

16.

Jen bezprostřední blízkost duševních stavů působí v e h e m e n t n ě na "subjekt"; vzdálené působení jejich, t. j. mediem jiných, je však

zpravidla dřívější. Následkem importance působení prvního vyvinul se mezi působením druhým a myšlenkou na působení prvního *n e x u s i d e a - r u m*, jakožto výpomocný a ochranný prostředek subjektu: - zdroj největší části *s m y s l o v ý c h p o c i t ů*. To však bylo dosud málo praktické, - řídící vědomí živočicha potřebuje z *k r a t e k*: čím tyto ostřejší, tím lépe jest individuum vyzbrojeno pro "boj o život". A tak se sdružená idea ona selekcí stávala stále více značkou, t.j. pouze tušenou, povrchnější, rychlejší, promptnější, určitější, ostřejší, přesnější, - vesměs charakteristika "*e x t e r n í h o*" myšlení proti nebulosnímu internímu: tak povstal "*v n ě j š í s v ě t*". - Následek: *nihil est in sensu, quod non fuerit in intellectu*.

Sekundární svět "hmotný" nápodobí na jedné straně otrocky akce svého tvůrce, - primárního světa vědomí; na druhé však u r č u j e navzájem akce jeho: původní svět opičí se po svém "obrazu" ve svém zrcadle. Zrcadlo toto odráží ovšem nutně i toto opičení se, a původní svět opičí se znovu po o p i c í, - jako Evropa po Francouzích -. Tato *amusanthí* maskerada zove se animalní svět. Tuto d v o j a k o s t třeba si dobře uvědomit, - za onu určovací schopnost zevního světa skrývá někdy materialismus svá klepeta!

Kdo by chtěl následovat Schopenhauera, mohl by větším právem než on, duševní stavy za hmotou skryté nazvat *P l a t o n o v ý m i i d e a m i*; nesměl by jej ovšem následovat v domněnku, že jsou nám dosud p o z n a t e l n y: - Zevní svět není "malbou", "alegorií" svého podkladu, tyhle nejapné, "příroda" zvané značky a zkratky vlastních pocitů nemají se zevními příčinami pocitů těchto p r a n i c s p o - l e č n ě h o...; a pak zajisté jen č á s t zevních duševních stavů dojde smyslového označení: mnohý z nich účinkuje asi na náš v ů b e c jen málo, a smyslově docela nic; - část téhož duševního komplexu může zůstat prostorově zcela neoznačena, - Není nemožno, že psyche balvanu je složitější, než psyche člověka, - vždyť to odporuje pouze z d á n í !!!...

- 17 -

Univerzální vědomí jest u r č i t ě v e l i k é a přesně ohra- ničené. Nekonečnost jeho co do velikosti i co do malosti jest absurdní: "odporuje pojmu síly": Nietzsche. - Bod, kde i to nejslabší vědomí pře- stává.... - m y š l e n k o v ý a t o m. Dělení je podstatně p r a k t i c k é, abstraktní možnost dělení do nekonečna je čirá m e t a f y s i k a: praktický atom je sice pořád ještě celek, ale jen f i n g o v a n ý, - jeho části, jakožto fikce, neexistují; - apriorita neplatí mimo subjekt -. - Myšlenkový atom nalézt, t.j. u v ě d o m i - t i s i, je za všech okolností nemožno: u nejslabších duševních stavů schází nutně p o c i t s a m a s e b e, - důležitý to element my- šlení, podstata uvědomování si, podmínka každého zkoumání. - - Stejně má se věc s druhem myšlenkových atomů, zvaným "*h m o t n é a t o m y*". Ze subjektivnosti prostoru následuje jeho nejsoucnost mimo subjekt: kde není "ruky" jej pronikající, "oka" světlo v něj kladoucího, - tam jsou hranice "všehomíru"; - hranice hmoty jsou hranicemi prostoru - ; a kde nejlepší možné oko nejostřejším vůbec drobnohledem by žádného už dále prášku nepostřehlo, - tam je hmotný atom. Apriorní možnost dalšího "dělení" je nejsoucí fikce; - matematický bod je l e ž - ; pokud jde empirie, - dobře; dále - nic!

Z věty: "Žádný následek bez příčiny", - vyplývá věčnost tohoto z d á n í v ě h o světa. - Z nekonečnosti času a konečnosti quan- ta kosmického vědomí následuje nutně Nietzscheův "*v ě č n ý n á - v r a t t ě h o ž*". - Pravda tato, třeba neztrácela na své poutavosti, ztrácí přece ve světle naší filosofie onen ohromný význam, který jí Nietzsche přičítal: - neboť lidský vteřinový život, v každém "velkém s v ě t o v é m r o c e" jen jednou se opakující, znamená proti ži- votu, jež po celý, centilliony našich roků trávající světový rok NE-

PŘETRŽITĚ ŽIJEME, méně, než trilliontý díl vodní kapky proti Tichému oceánu...

- 18 -

- Neboť NESMRTELNOST DUCHA NÁSLEDUJE Z PŘEDCHOZÍHO SAMA SEBOU. Svět jest nesmrtelný: tedy je nesmrtelný i duch: neboť svět je duch a duch je svět. Hmota je nezničitelná; ale hmota jest jen stín ducha: jako stín předpokládá těleso jej vrhající, tak hmota ducha: tedy je duch nezničitelný. Síla zůstane si vždy stejná: ale jediná jsoucí, jediná možná síla je duch: tedy zůstane si duch vždy stejný. - Jest zcela možno, že jednou zvíme něco bližšího o tom, jaký bude náš život "po smrti". Bude nutno vědět přesně, s kterou hmotou se myšlení naše kreje, - kryje-li se totiž vůbec s nějakou hmotou. Bude nutno trochu lepší znalost nevnímátné hmoty, - "aetheru" a p., než naše žebrácká věda má. Bude nutno trochu hlubší a spolehlivější znalost psychologie, než je dnešní. Soudit z jisté paralelnosti mezi mozkovými a duševními akcemi, že se náš duch kryje s mozkem, není o nic je-mnější, než konkluse: "marionetty mluví, poněvadž při slovech, která slyšíme, pohybují ústy". Snad je mozek jen sídlo sil, které teprve skutečně se kryjí s naším myšlením: - "myšlení má původ v elektrických proudech, které sídlí v mozku a které po smrti jej opustí a přestěhují se do jiného živého": - tak se nechal na sv. Helleně slyšet starý tlachal Napoleon. Že se smrtí roztrhne duch náš na drobné částky, je pravděpodobné; že s větší částí zůstane intaktní, není zcela vyloučeno. Vlastně však jest otázka, vezme-li smrtí určité seskupení duševních stavů, - náš duch, - nebo dokonce naše "já" za své, - velice vedlejší: - Jest jen otázkou času, kdy se naše psyche ve věčném koloběhu všeho roztrhne v atomy; - ostatně třihne se a láme po celý náš život, velikost její sféry stále kolísá...; - a naše "já" je vzdušná illuze: nemusíme se bát, že ztratíme, čeho nemáme; - ostatně "ztrácáme" je stále zapomináním minulosti, - každá noc je smrt en miniature, každý nový den nový život... Pathologický stav, kde člověk zapomene úplně na svou minulost, ale jinak je normální..., - řekne kdo, že duch jeho přestal existovat...?

kř. 19.

Bližší určení světového vědomí:
jest volního rázu.

- Jistý počet zvláštních ideí prostupuje a ovládá našeho ducha; tvoří osu, kolem níž se všechny duševní život otáčí, kostru všech ostatních ideí, thema, jehož variacemi je vše, co se v nás odehrává...: - tyto ideie jsou: přání si, chtění, čin, příjemnost, nepřání si, nechtění, nepřijemnost a všechny z toho následující affekty. Celý tento komplex označuje slovo "vůle" v širším smyslu, - v užším znamená chtění, t.j. přání k činu odhodlané. - Všechny ideie jsou volního rázu, t.j. mají smysl jen vzhledem k vůli: myslíme chtějíce. Naopak jsou volní ideie neodlučitelny od ostatních; vystupují sice samostatně, sukcedují každou nevolní ideou, - ale prakticky jsou s ní srostlé v jeden celek, ve volní stav. - Jest pozitivní a negativní volní stav, podle toho, vládne-li v něm aktivní nebo pasivní stránka vůle.

Přání a příjemnost jsou koreláta. Příjemnost je pocit, provázející uspokojení přání, tedy jest následek přání. Ale přát si můžeme jen příjemnost: pojmy "příjemné" a "přáníhodné" značí totéž, - jeden vyčerpává se druhým..., - "dobro", "cennost" a p., - vše subsumováno pojmu "příjemnost!": příjemnost není pouze summum, nýbrž i unicum bonum; i kdyby se nedalo každé přání nakonec prakticky redukovat na příjemnost, bylo by možno už z obsahu obou pojmů konstruovat větu: přání je následek příjemnosti. Ale ono

je též její příčinou..., - z toho vidno, že otázka: "povstala příjemnost z "vůle" aneb "vůle" z příjemnosti?" - jest absurdní: - Máme zde před sebou prostě p ů v o d n í, j e d n o u u ž e x i s t u j í c í c i r k u l u s...

Příjemnost a nepříjemnost jsou rovněž korrelata. Nepříjemnost je následek zkřížovaného nebo zmařeného přání. Ale přejeme si v ý h r a d n ě uniknutí nepříjemnosti, - každé přání, i "vůle k moci", dá se nakonec redukovat na tuto snahu! Cítíme příjemnost j e n proto, že se nám podařilo uniknouti nepříjemnosti, cítíme nepříjemnost jen proto, že se nám nepodařilo dosáti příjemnosti: - Příjemnost je n á s l e d e k s v ě h o n á s l e d k u nepříjemnosti, - rovněž p r i m á r n í c i r c u l u s!

1. Vědomí je n u t n ě volní: existence ideí, nemajících vztahu k vůli, je nemyslitelná.
2. P r i m a r n í fikce "s í l a" a "a k t i v i t a" jsou naprosto volního rázu.
3. Svět je nutně j e d n o t n ý a homogenní; vědomí nevolní nemohlo by na vědomí volní účinkovat; vznik tohoto z onoho byl by nanejvýš absurdní.
4. Ze zmíněných, vznikem ze životních podmínek nevysvětlitelných k o r r e l a c í následuje p ů v o d n í samostatná existence vůle.
5. Akce a z á k o n y p ř í r o d y mají nápadnou podobnost s akcemi a zákony ~~vůle~~ vůle - :
- To a jiné dokazuje, že CELÝ vědomý svět je v o l n í h o rázu.

Proč supponovat světu j e d i n o u základní sílu, ku př. "vůli k životu", "vůli k moci", - když to neodpovídá pravdě? Abstraktně vzato, - ve skutečnosti nemá svět základu! - je základem světa s l o ž i t ý v o l n í s t a v. Jest ovšem možno charakterisovat jej, - nepřesně - :
VŮLE K PŘÍJEMNOSTI.

20.

Z correlative příjemnosti a nepříjemnosti následuje, že SUMMA OBĚHO JE STEJNA, - že aktivita a passiva světa se ruší, že SVĚT JE BEZ HODNOTY. Ale svět je abstraktum, - jen části jsou realní - : - a k a ž d á část vykazuje buď plus nebo minus; některá je dosti značnou, - sunt certá denique fines -, akumulací aktivity nebo passivity na úkor druhého. Jsou d n y veselosti a alakrity, jsou dny smutku a apathie; jsou individua, jsou společnosti, - zvířecí "species", lidské "rasy" -; značnou převahou aktivní nebo passivní: Caesare Borgia a Rousseau, tygr a ovce, Hellen a Němec. Odtud oprávněnost i "optimismu" a "pessimismu": - z výlučné realnosti jednotlivců a individuální optiky světa následuje, že optimismus a pessimismus jsou z á r o v e n p r a v d o u. - Doplnění na str. "27, 28"!

Ovšem jsou naše optimistické a pessimistické úsudky skoro vždy falešné. Velmi často ten, kdo věří, že jest nešťasten, a jemuž to celý svět věří, je ve skutečnosti šťasten; a naopak. Nikde není tolik omylu, jako v posuzování "štěstí". O štěstí, t. j. eukolii a dyskolii, rozhodují obvykle slabé pocity, - ale těch si ani nevšimneme! Nebylo by ani optimismu ani pessimismu, kdyby nebylo i n t e n s i v n í c h pocitů. Tyto však mají za to úžasně lživou generalisující schopnost. Citové výroky: "jsem šťasten", "nešťasten", - jsou vždy falešné: - možno vždy jen konstatovat: "měl jsem několik slastných pocitů"; - ale jeden z nich, totiž občasný, nelogický, illusivní pocit: "jsem šťasten", - bere člověk do opravdy a s vážnou tváří opakuje: "jak jsem šťasten!" - zhaslý záblesk slasti pokládá za přítomné štěstí!... Jest pravdy, že pocit: "jsem šťasten", - je nejradikálnějším prostředkem přírody šťastným činit, že být si svého "štěstí" vědom znamená být dvojnásobně šťastným, že že tomu, kdo neví, jak špatně se mu daří, nedaří se ještě nejhůře; že intenzivní pocity tingují c e l é myšlení, t. j. tvoří n á l a d u..., - ač to, co náladou zoveme, jest jen ustavičná blízkost jedné nebo více intenzivních myšlenek,

jedné nebo více intensivních myšlenek,,které s náladou stotožňujeme...
- opět t ý ž k l a m! - : - - ale to vše je málo proti moři obyčej-
ných,intensivními netknutých duševních stavů!... - Nepodceňujme častých
slabých,nepřecenujme silných pocitů!Moudrý nenechá se citovým hyper-
bolismem svést k mínění,že jen silné city a vášně jsou pravým druhem
života; - ale pečuje stejnoměrně,po zásluze,vypočítavě o v š e ...,
- k a l k u l u j í c í j e d n á n í zdá se být nízké,ale není!:
rozumnost není nízká!Ani tisíc,tím méně jeden "ohromný okamžik",vo-
lající:,,ještě jednou!": - Nietzsche - , neospravedlní dyskolického
života! - jejich ohromnost není na újmu jejich infamní lživosti!...

24.

B l i ž š í u r č e n í v ů l e k p ř í j e m n o s t i : V Z N I -
K Á P R O S T Ě D K E M V Ů L E K M O C I . - P ř e j e m e s i p ř í j e m n é ; a l e c o j e p ř í j e m n é ? :
j e n d o s a ž e n í m o c i ; a l e j a k ý j e b l i ž š í o b s a k t o h o , č e h o s i p ř e j e m e ? :
j e n d o s a ž e n í m o c i . O b j e k t e m p ř á n í k a ž d ě h o " s t v o ř e n í " n e m ů ž e b ý t
něco m i m o s v ě t l e ž í c í h o . . . : - s v ě t j e s t b o j v š e c h p t o z i v š e m .
A l e n i č e h o n e n í m i m o m ý š l e n k y : s v ě t j e s t j e n b o j m e z i m ý š -
l e n k a m i . K a ž d ý m ý š l e n k o v ý c e l e k c h c e n e b o n e c h c e v ž d y j e n m ý š l e n -
k o v ý c e l e k j i n ý : b u d c h c e j e j m í t i , t . j . ú č i n k o v a t n a n , p ř í z p ů s o b i t s i
j e j , p ř e k o n a t , a b s o r b o v a t j e j , o b o h a t i t s e j í m , - n e d a l a b y s e v ů l e k
m o c i n a z v a t t ě ž v ů l í k p o z n á n í . . . ? - , p o u ž í v a t h o z a n á s t -
r o j , o v l á d a t j e j . . . , n e b o c h c e u b r á n i t s e m u , z a p u d i t , s e t ř á s t i j e j , o s v o -
b o d i t s e o d n ě h o . . . ; - v l á d n u t í a s p r o š ť o v á n í s e , ú t o k a o b r a n a , -
j e d n o p o d m í n u j e k o r r e l a c n ě d r u h é , j e d n o j e z á r o v e n p ř í c h i n o u i n á s l e d -
k e m d r u h é h o , - s u m m a o b ě h o j e s t e j n á . - " A l e k u
c h t ě n í c i z í c h m ý š l e n k o v ý c h k o m p l e x ů j e n u t n ě o b j e k t i v n í
p o z n á n í , a t o h o p ř e c k u p ř . " a n o r g a n i k a " n e m a j í ! " : - P ř e d n ě n e -
n í n e m o ž n o , ž e m a j í o b j e k t i v n í p o z n á n í d o k o n a l e j š í n e ž j e n a š e n e j a p n ě
s e n s u á l n í . Z a d r u h é v š a k j e , s t r i k t n ě v z a t o , c e l é m ý š l e n í o b j e k t i v -
n í h o r á z u : v š e c h n y m ý š l e n k y , j s o u c e s r o s t l é a j e n o h l e d n ě k s o b ě e x i s -
t u j í c í , z r c a d l í s e n a v z á j e m a s l o u ž í s i , j e d n a d r u h é ,
n á s l e d k e m s v ě a s s o c i a c n í s c h o p n o s t i , z a z n a c k y p r o j i n é .
P o p a t ř m e n a n a š e m ý š l e n í ! : - v l á d n e - l i b o j o m o c v š u d e , m u s í v l á d n o u t
i m e z i n a š í m i m ý š l e n k a m i : - k a ž d á m ý š l e n k a j e c e l e k , j e " i d i v i d u u m " - ;
a v s k u t k u s p o č í v á n a š e m ý š l e n í v u s t a v i c h n ý c h p o k u s e c h , v y h a z o v á n í m
j í s t ý c h i d e í n a z k o u š k u d o s t a t s e d o p s y c h i c k é , - h o m o g e n n í - ,
b l í z k o s t i j í s t é i d e y , - n e s p a d a j í c í u ž d o s f é r y n a š e h o " e g o " -
- , - a z m o c n ě n í m s e j í , t . j . s l o u c e n í m s e s n í v y v o d i t i d e u ž á d o u c í ; -
- a b y c h o m s e d o j e j í p s y c h i c e b l í z k o s t i d o s t a l á , k t o m u j e t ř e b a n ě j a -
k ě h o o b j e k t i v n í h o p o z n á n í j e j í h o : - a t í m j s o u i d e e a s s o c i a c -
n ě s n í s o u v í s e j í c í ; - c e l á m n e m o n i k a s p o č í v á n a t o m -
t o o b j e k t i v n í m p o z n á n í , - z a j í s t ě v e l m i n e p ř e s n ě m : p r o t o j e n a š e m ý -
š l e n í j e n t á p á n í m ; - p ř í r o d a j e s t j e n k o m p l e x
U R Č I T Ý C H a s s o c i a c í , m ý š l e n í j e s t j e n n e u r -
č í t o u p ř í r o d o u . - - P ř í j e m n o s t j e n á s l e d e k m o c i : j e p o c i -
t e m d o s a ž e n é m o c i . A l e v ů l e k m o c i j e n a o p a k j e n á s l e d e k v ů l e k p ř í -
j e m n o s t i : o n a j e s t j e n l s t í v ý m p r o s t ř e d k e m t ě t o ; - c i r c u l u s p r i m a r i u s .
- J e s t o d p o r m e z i k o r r e l a c í m o c í a p ř í j e m n o s t i a p r a v d o u , ž e m o ž n o s i
p ř á t j e n p ř í j e m n é ? : N e n í ! n e b o ť l o g i s o v á n í a l o g i c k ě h o j e s t a l o g i c -
k é . - C h c e m e m o c k v ů l i p ř í j e m n o s t i ; ž e b y c h o m c h t ě l i p ř í j e m n o s t k v ů l i
m o c i , j e n e s m y s l .

22.

"Svět je můj duševní stav," - výraz pro e g o i s m u v n e j š í r š í m
s m y s l u : s v ě t j e i n d i v i d u á l n í p o d s t a t y , k a ž d ý j e s á m s e b o u , s e d í v e
s v ě k ů ž i , - " b y t í " a s o b e c t v í j e t a u t o l o g i e , " s o b e c k é i n d i v i d u u m "
p l e o n a s m u s , - " S v ě t j e v ů l e k p ř í j e m n o s t i " , - - v ý r a z p r o e g o i s m u s v
u ž š í m s m y s l u : v š e m ů ž e c h t í t j e n s v ů j p r o s p ě c h , -
c h t í t a s o b e c k y c h t í t j e t o t ě ž . P r o v š e c k y i d i o t y b u d í ž z d e ř e c e n o , ž e
j e s o b e c t v í m p r á v ě t a k , k d y ť o š í d í b o h a t ý t o v á r n í k d ě l n í k a o p r a c n ě

vydělanou mzdu, jako když rozdává někdo celé své jmění chudým. - "Svět je vůle k moci", - znamená: možno být egoistním jen na útraty jiných: každé zvýšení aktivního stavu u jednoho má nutně zvýšení passivního stavu, - bolesti - , u druhého za následek. Svět spočívá v působení; ale každé působení je znásilňování; ale každé znásilňování je v tomto vědomém světě děláním bolesti; ale každé znásilňování je ničení; ale každé ničení je vražda: - svět jest jediná veliká vražda. Každou vteřinu vraždíme nesčetněkrát, - prozatím totiž nejsou po uz a lidé na světě. "Vražda nebo sebevražda" - bylo by alternativou, kdyby sebevražda byla možná, kdyby věčná vražda nebyla nutná...

"Být nesobecký" znamená: chodit leže, mluvit mlče. Egoismus chtít soudit je totéž, jako chtít sebe sama vyzdvihnout. Příkazy: "buď nesobecký!" "neminem laedere!" byby by negací života, kdyby negace jeho byla vůbec možná, - jest jen špatnou afirmací. Být nesobecký je nemožno, ale možno je být zbabělý; neminem laedere je nemožno, ale možno je být idiotem. - Tuto zaječí a oslí kůži morálky odhalil překrásně Nietzsche..., a po něm je vskutku škoda každého slova o lidské zvrhlosti, zvané morálka!

23.

Základní otázka čího sloví, - nauky o tom, jak se má jednat, - zapáchající slova "morálka" a "ethika" dlužno se za každou cenu vystříhat! - - : "jak mám jednat?", - je primární a nesporná: následuje nutně z cenění, jako cenění z příjemnosti. Původ otázky té je už jejím zodpovězením: - "tak jak je dno", tak, jak musíš jednat, - t.j. chtít svou příjemnost; cestu k tomu ukazuje tvá individualita. Následuje: Činosloví nepředpisuje, - jen konstatace: - čím více aktivity, tím cennější tvor, čím více kdo je, tím je lepší, - ctnost spočívá v rozeměrech ducha! - : výhradně dynamické cenění individuál! Blíže: Cena tvořící určuje střední linii mezi 1. kvantem jeho duševního života vůbec y 2. střední linií mezi jeho pozitivní a negativní stránkou. -- Cena takováto není neurčitelná. Naprosto neurčitelná je však cena něčeho vzhledem k jakémukoli celku. Ocenování však vzhledem k celku vůbec, - "absolutně dobré, užitečné" - je nad to čirý kretenismus.

24.

- Nejrozumnější však maxima pro tvory, kteří mohou jednání své vědomě řídit, byla by: "Dělej co chceš!"...: Jest nanejvýš lhostejno, jak jednáš, nejen pro svět, ale i pro tebe! - : jest předem jisto, jak vše dopadne: - - Každý myšlenkový atom sloučí se průběhem světového roku se všemi myšlenkovými atomy a STANE SE TAK ZA DOBU SVĚTOVÉHO ROKU TÍM?, ČÍM JE SVĚT V KAŽDÉM MOMENTU; - atom myšlenkový je v témže poměru k světu, jako atom časový k světovému roku. - Dále: Z výlučné intelektuálnosti světa následuje výlučná reálnost VŠECH pomýšlení, následuje, že nemá představy bez REALNÍHO důvodu, přání bez SKUTEČNÉHO objektu: - že každé pomýšlení jest jen poukazem na skutečnost, každé přání na vyplnění; - NIC NELEŽÍ MIMO ŽELEZNÝ KRUH VŮLE V TOMTO VESKRZE INTELLEKTUÁLNÍM SVĚTĚ; - nic není irrealního v tomto irrealním světě - . Poněvadž se však každý myšlenkový atom sloučí se všemi ostatními, následuje, že VŠECHNA PŘÁNÍ A POMÝŠLENÍ MUSÍ JEDNOU DOJÍT SPLNĚNÍ A USKUTEČNĚNÍ! Konečně: Jako pozitivní a negativní abstracta "svět" ruší se každým okamžikem, TAK RUŠÍ SE POSITIVA A NEGATIVA KAŽDÉ ČÁSTI KAŽDÝM SVĚTOVÝM ROKEM: neboť kombinace jednoho atomu se všemi, stejným dílem pozitivními a negativními, musí být rovněž stejným dílem pozitivní a negativní; následuje: SVĚT JE VŮBEC BEZ HODNOTY... - - : - - Všeho dosáhneš, a vše dosáhne tebe, dělej co dělej!

Tvá práce je zbytečná, tvá lenost bez významu, - tak i tak dosáhneš všeho!... Všechna tvá nejsnělejší přání se splní, všechny tvé nejohroženější obavy se uskuteční, všechny tvé nevzdůšnější fantasie stanou se realností! Povzneseš se k nejvyššímu, klesneš k nejhlubšímu! Nemyslitelné stane se tvou myšlenkou, a nemožné stane se ti skutečností!... Prožiješ všechny metamorfózy, která jsi schopen si představit, a milionkrát více těch, které jsou ti nepředstavitelné!... Ale co budeš mít z tohoto všeho? - Praniče! Všim nestaneš se ani šťastnější, ani nešťastnější, ani větší, ani menší... - Všechno tvé úsilné hledání štěstí nerozmnoží ho, všechno tvé odříkání nezmenší ho! Tvé obavy před bolestí jsou nesmyslné: trpíš-li, raduj se, že s si toho zas už kus odbyl; raduješ-li se, větší to pouze bolest, přesně tím větší, čím větší tvá radost. Nanejvýš lhostejno jest jen, co činíš, ale i co se ti přihodí! - jednou musíš si vše odbyt! Tvé úsilí zlepšit tvůj stav je směšné, radost rovněž! každé zlepšení zaplatíš až do posledního haléře zhoršením, štěstí neštěstím, velikost malostí; ale každé tvé špatno promění se v dobro. Nesmíš v nic doufat, ale nemusíš se ničeho obávat: - Až bude závratný koloběh všeho u konce, jaký bude výsledek...?: Žádný..., - jako by nic nebylo bývalo...: jedině cena všeho se zatím v koloběhu tom rozplyne u l... A pak začne tento příšerný svět otáčet se znovu..., a po věčnosti věčnosti... - - Krátce před svou smrtí snil Lichtenberg, že zavítal do vesnické krčmy. Mladý jakýs muž jedl tam polévku, občas vyhazoval ji do výše a lžící opět chytal. Jiní mužové hráli tam v kostky; vedle nich pletla vysoká, hubená žena. Jí ptal se L., možno-li zde co vyhrát? Na odpověď: "nic", - tázal se pak, možno-li zde co prohrát, a dostal odpověď: "ničeho". "To považoval jsem za důležitou hru," - praví k tomu L. - -: Ano, za důležitou považujeme životní hru, přání níž na konec nemůžeme ani ztratit ani získat! Zde je nejvnitřnější hrozné tajemství tohoto světa - fantomu: vše snaží se a plahočí, touží a děsí se, jásá a nařiká pro něco, doufá a zoufá, co nejen theoreticky "jest" ničím, ale co prakticky V NIC se paralyсуje..

JEDNOTLIVÉ

A/ P ř í r o d a

1.

P ř í r o d a v š i r š í m s m y s l u j e s o u h r n v š e c h e x i s t u j í c í c h d u š e v n í c h s t a v ů ; p ř í r o d o v ě d a z n a l o s t j e j í c h . P ř í r o d a v u ž š í m s m y s l u j e " z e v n í s v ě t " , t . j . s o u h r n z n a c e k d u š e v n í c h s t a v ů , v y v o l a n ý c h d u š e v n í m i s t a v y c í z í m i v a n i m á l n í m c e r e b r á l n í m i n t e l l e k t u ; p ř í r o d o - v ě d a z n a l o s t t ě c h t o z n a c e k . Z n a l o s t t a t o j e p o d m í n k o u z n a l o s t i p ř í - r o d y v š i r š í m s m y s l u a p o n e j v í c e j e n á m s p ř í r o d o v ě d o u v ů b e c d o s u d t o t o ž n a . V ě d a v š a k b e z v ý š š í c h a s p i r a c í , n e ž p o z n a l o s t i z e v - n í h o s v ě t a , j e p o u h o u m o r f o l o g i í . V ě d a v š a k , k t e r é p l a t í z e v n í s v ě t z a s v ě t v ů b e c , t v r d í t í m n ě c o u ž n e j i s t ě h o , j e s t n e v ě d o u , j e l ž í , j e š a r l a t á n s t v í m . -- A l e t o h o t o p o s l e d n í h o d r u h u j e c e l á n a š e " v ě d a " . . .

2.

P ř í r o d a j e o d f i l o s o f i e n e o d l u č í - t e l n a . - a v í c e j e š t ě : f i l o s o f i e j e v e s k r z e f y s i c k á , v ě d a v e s k r - z e f i l o s o f i c k á - o b ě v e s k r z e p s y c h o l o g i c k é . . . , - a b s o l u t n í i d e n t i t a f i l o s o f i e , f y s i k y , p s y c h o l o g i e ! - C h t í t s e v e v ě d ě o b e j í t b e z f i l o - s o f i e j e t o t ě ž , j a k o c h t í t v y s v ě t l i t f u n k c e p l i c b e z p o v š e c h n ý c h f y s i o l o g i c k ý c h z n a l o s t í . V ě d a a f i l o s o f i e m a j í t e n t ý ž c í l a t u t ě ž c e s t u k n ě m u . . . : - a l e p á n i u č e n c i , k t e r í b y s e z a ž í v ý s v ě t n e k o m - p r o m i t o v a l i t í m , ž e b y p o c h o p i l i n ě j a k o u f i l o s o f i c k o u p r a v d u , h l á - s a j í : " v ě d a a f i l o s o f i e n e m a j í s e p l é s t i n a v z á j e m d o ř e m e s l a , n ý b r ž k r á c e t o d d ě l e n ě k a ž d á z a s v ý m c í l e m . . . " - N o , v ě d a , j e j í m c í l e m j e s t p o - č í t a t k o l i k k a l o r i í j e t ř e b a k u v a ř e n í c e n t u b r a m b o r ů , a ť s i s p á n e m b o h e m z a t í m t o c í l e m k r á č í k u d y c h c e a o f i l o s o f i i a ť a n i n e z a v a d í ! . . . , - a l e t o j e t o , ž e t a k n e č í n í ! : k d e n e l e z e f i l o s o f i e u č e n c ů m p o d u č e n é v o u s y , n a d á v a j í j í , j í n a k v š a k O k r á d á j í j í , k d e j e n m o h o u ! . . . Ž e b r a m b o r o v á v ě d a , u n a v e n a h l u b o k ý m i m e d i t a - c e m i n a d s v ý m k o t l e m , l e z e f i l o s o f i i d o z e l í a z d o b í j e j í m m a j e t k e m s v ů j c h u d o b n ý m p ř í b y t e k , n e n í s e c o d i v í t : - a l e a s p o n k d y b y s i b r a l a , c o z a t o s t o j í ! ! : - f i l o s o f i i v ě d a p o p í r á , a l e m e t a f y s i c k é p o j m y j s o u j e j í m p o d k l a d e m ! o b í r á , - v r c h o l n i c ě m n o s t i - , i u b o h o u t e o l o g i i ! ! - n e j e n f i l o s o f i e , i v ě d a j e s t a n c i l l a t h e o l o g i a e ! - ; - p r á v ě t a n e j h l o u p ě j š í f i l o s o f e m a t a p ř í j a l a z a s v á ! t a k h l a v n ě p í t o - m o u , i n f a m n í l e ž o r e á l n o s t i z e v n í h o s v ě t a , h m o t y , a ť u ž r e s t r i c t o , p l e - n o , p l e n e s s i m o s e n s u , a ť u ž p o d j m é n e m m a t e r i a l i s m u s , d y n a m i s m u s . . . , - v š e j e d e n č e r t ! - a n a t ě t o l ž í p o s t a v e n a j e s t c e l á v ě d a ! ! . . . K d o n e p o c h o p í , ž e h m o t a j e p o u z e d u š e v n í s t a v , j e , m í r n ě ř e c e n o , i d i o t ; k d o n e p o c h o p í , ž e p ů v o d k e v z n i k u t o h o t o d u š e v n í h o s t a v u m o h l í d á t o p ě t j e n d u š e v n í s t a v y , - d r u h ý ! T o h l e " p ř í r o d o u " z v a n é n e š m a š k a r n ě j š í z a k u k l e n í c í z í c h m y s l í c í c h c e l k ů , p o k u d t y t o n a n á s , d r u h b e s t i e , p ů s o - b í , p o v a ŷ o v a t z a o s o b ě e x i s t u j í c í ! s v ě e x k r e m e n t y z a " v ě c o s o b ě ! " n e c h á p a t , ž e p r o s t o r , k t e r ý v y p l ň u j í , j e p r á v ě t a k s u b j e k t i v n í , j a k o o d e u r , k t e r ý v y d y c h u j í ! . . . - V á ŷ n á v ě d a m u s í n a o p a k z a s v ů j z á k l a d v z í t n a p r o s t o u i d e á l n o s t p ř í r o d y , - j í n a k j e n u t n ě j e n o h r o m n o u a k u m u l a c í l ž í a n e s m y s l ů a n e p o c e s t n o s t í ! . . . - A l e q u i d m u l t a ? V ě d y ŷ v í m e , k d o t i h l e u č e n c i v l a s t n ě j s o u : s o b c i n e j h r u b š í h o z r n a a n ě c o n a d t o , a v e l - m i p r o s t ř e d n í , o t u p ě l é m o z k y . . . - N e j v ě t š í p r o s p ě c h , k t e r ý s í G o e t - h e , d l e s v ě h o d o z n á n í , z e s t u d i e p ř í r o d n í c h v ě d o d n e s l , b y l o p o z n á n í o p r á v ě n í z k o s t i l í d í , " o n í ž s ě n i k d o v ý š š í n i k d y n e u č í n í d o s t a t ě - n ě h o p o j m u " : S c h o p e n h a u e r . S p r a v e d l n o s t v y ŷ a d u j e , p ř í p s a t t o v ě d ě k a k t í v ů m . - V ě d c i , i t i n e j l e p š í , j s o u j e š t ě p o v r c h n ě j š í , n e ž s e z d a j í : d ů k l a d n o s t j e j í c h v ě d o m o s t í z a s t í r á p o v r c h n o s t j e j í c h m ý š l e n e k . M e z i m ý š l e n k a m i a v ě d o m o s t m i p a n u j e t ě m ě ř a n t a g o n i s m u s : h l u b o k ý d u c h n e m ů ž e b ý t m a g a c í n e m v ě d o m o s t í . " P r o f e s i o n á l n í l í d ě n e v ě d í o b y č e j n ě t o h o n e j l e p š í h o " ; v e l c í d u c h o v ě n e v ě d ě l i a n i p o l o v i c e t o h o , c o v ě d í o b y č e j n í u č e n c i " : - L i c h t e n b e r g . " N e n í o d b o r n í k e m " - z n a m e n á : z d r a v ý r o z u m , k t e r ý s i p ř í n á š í , v y v á ŷ í n e d o s t a t e k v ě d o m o s t í . J a k o u p r á z d n o t u v y ŷ a d u j e , v ě n u j e - l i k d o c e l ý ž í v o t j e d í n ě v ě d ě ! - s o u d ě d l e t o h o , j a - k o u p r á z d n o t u v h l a v ě , - j a k o b r a m b o r y v ž a l u d k u - , z a n e c h á j e n h o d i - n o v á č e t b a ř e k n ě m e D a r w i n a . - S t á l á p r ů v o d k y n ě h l o u p o s t i , d o m ý š l i v o s t ,

tato málo exaktní vlastnost, dominuje ve vědě; ale ničemu by více než přírodovědě neslušela křesťanská pokora!...

3.

O o b s a h u vnějších duševních stavů nepoučují nás d i r e k t n ě smyslové abbreviatury pranic. I n d i r e k t n ě možno se snad psychologickými kombinacemi, domněnkami, fantasií, pravděpodobnostmi k pravdě přiblížit, snad se jí i dotknout, - ovšem bez jistoty, že jsme se jí dotkli; - ale fantasie má často větší cenu než skutečnost, - ba i ve vědě - . - Snad bude jednou cerebrologií možno vyzkoumat, který prvek odpovídá kterému duševnímu stavu, - nebo kterým - , a pak snad dovedeme si induktivně, psychologicky a chemicky, konstruovat psychu hory, řeky, mraku, stromu. - - Sen - ? hypnóza - ? clairvoyance - ? Nestvůrné, nevyslovitelné duševní stavy, které se v každém hlásí..., - nejsou snad úpomínkami z praecanimálního života? - . - A k t i v n í a d y n a m i c k o u stránku zevních stavů označovat je vlastním úkolem zevního světa. Ale i v tomto ohledu není hmota věrných obrazem ducha, z té příčiny, že úplná kongruence jakýchkoli označovacích prostředků s označovaným je nemyslitelná... Vznik smyslových pocitů odvisel od praktické potřeby, charakteru subjektu, zvyku, tisíce náhod. Kde se nemohl intelekt přizpůsobit zevním stavům, byl často, aby zachoval příčinnost, činný na svůj vrub licencemi a přilháváním. Mimoto mnohý duševní stav, na živočicha působící, nedošel smyslového označení, aneb jen sumárního. - Jen povrch přírody je exaktní: sestupujeme-li od známé hmoty k počátkům jejím, narážíme na samou nevysvětlitelnost a odpor: - ustupujeť zde nemotorná exaktnost hmotná exaktnosti vyšší, složitější, - primární psychické... - In summa: Žádné pokusy o jakékoli poznání mimo cerebrálních duševních stavů nesmějí činit nároků na ú p l n o u pravdivost - : s touto výhradou nutno brát vše následující.

4.

Č a s a p ř í č i n n o s t jsou základní fikce vědomí; n e p r o s t u p n o s t vyplývá z jiné, - z věty o odporu. P r o s t o r je sekundární fikce pro smyslový druh vědomí - : Na podkladu prostoru a neprostupnosti zbudované pocity odporu a světelných skvrn, - h m o t a -, jako znázornění duševních stavů s a m ý c h ; z fikcí "prostor", "hmota", "čas" logicky jediné možné následující fikce pohybu, jakožto znázornění a k t i v i t y duševních stavů; z fikcí "hmota", "pohyb", "neprostupnost", "příčinnost" logicky jediné možné následující fikce REPULSE JAKOŽTO ZNÁZORNĚNÍ pudící síly duševní. - INFLUXUS PSYCHICUS - - : Tato l o g i c k á s t a v b a , znázorňující základní fakta světového vědomí, se udržela. Všechny přírodní výjevy jsou jen jejími variacemi, - - t. j. : všechny přírodní "síly" dají se uvést na m e c h a n i s m u s .

5.

Na první pohled zdá se r e p u l s e , - lépe vis fugiens - , být nevysvětlitelná právě ta, jako attrakční actio in distans. Blíže pozorována jeví se tato nevysvětlitelnost býti téhož druhu, jako nevysvětlitelnost pohybu, matematických pravd, bytí vůbec..., - jest metafysická na rozdíl od fyzické nevysvětlitelnosti přírodních "qualitatum occultarum". Akceptace těchto je následek zbožňování přírody a la Goethe a pojmání jí jako samostatné magnae matris...: - ale příroda jest jen omylný produkt ducha. Přece však jsou jisté meze, ke kterým až mohou nesrovnalosti sahát, nemá-li být vše absurdní. Tak musí všechny omyly přírody ovládat jistá h a r m o n i e , - vše může příroda spíše pohřešovat než dobrý kus, - jeť podstatně intelektuální. Jspucnost síly samozřejmě, jako je repulse, v e d l e jsoucnosti sil tajemných byla by nechutností, přírodu více vyvracející, než cokoli jiného. Více základních sál o d p o r u j e m e c h a n i s m u . -- Repulse vyjadřuje psychické účinkování jen ze zevní, aktivní stránky;

- chemismus duševní zůstává jí nevyjádřen, - tělesa po nárazu zůstanou tatáž. Tedy je každý druh hmoty společnou značkou pro mnoho duševních stavů, - jako slova pro mnoho pojmů - .

6.

Jest častým úkazem, že nejhlubší pravdy bývají nejhůře vyjádřeny. - "Cogito, ergo sum": kolik slov, tolik nepravd! - lex inertiae z a k r ý v á dvě pravdy: 1. žádný následek bez příčiny, 2. hmotě může být pohyb právě tak dobře přirozený, jako klid. Ale jak možno tvrdit, že "těleso hledí setrvat v klidu", když žádný klid neexistuje? - relativní klid tím mizí, bylo by beze smyslu - . Rovněž nemožný je pohyb bez překážek; - "ale že hledí tělesa setrvat v pohybu, dokud... atd., - je a priori jisto!": ano! ale apriorismus neplatí mimo subjekt a empirii, bez níž je subjekt nemyslitelný. - Při g r a v i t a c i je pouze faktum, že se tělesa k sobě p o h y b u j í; že k sobě t í h n o u, možno na základě filosofie konkludovat; že se p ř i t a h u j í, je falešná fantasie: každá síla je podstatně s u b j e k t i v n í a jakékoli účinkování zvenčí je metafysickou fikcí; - avšak lidé hledají rádi příčinu všeho v e n k u, ne ve věci samé: "bůh", štěstí, svoboda, milieu, výchování atd. - GRAVITACE ZNÁZORŇUJE SVĚTOVOU VŮLI, - jiné vysvětlení není možné. - "Jedno těleso tíhne k druhému tím silněji, čím "těžší" toto jest", - značí: čím větší objekt chtění, tím je chtění intenzivnější. - Náraz "aetheru", jenž je příčinou gravitace, je druhem v i d ě n í; toto je o t o hrubší než živočišné, o č "slepější" je chtění "elementární" hmoty než vybíravé animální. - Gravitace jest jedním z důkazů volního rázu světového vědomí; světové volné vědomí jest opět důkazem, všeobecné platnosti gravitace. - Laxnost přírody jeví se i zde: gravitace znázorňuje jen č i n, všechny ostatní součásti vůle nechává neznázorněny; dále není vůle podřízena influxui psychico, jako gravitace repulsi; dále se zdá, že si gravitace s repulsi vymění občas své repraesentující role...

7.

"Jak strašně vzdáleny jsou mlhoviny!" "jak malinké je infusorium!" tak mluví fantasie a věda. "Jak směšně je malý ten kousek nebe": tak mluví rozum. Není důvodu proč by velikost atomu nebyla v témže poměru k velikosti nejmenší nám viditelné hmoty jako tato k velikosti známé nám nebeské koule a jako tato k velikosti hmotného světa celého a jako tento k velikosti světa vůbec. -- Věda domnívá se nevědecky, že je n e j m e n š í m u poměrně b l í z k a, jako se dříve domnívala, že je blízka největšímu, - dělá pokroky ve skromosti! Věda generalizuje tento nám známý, mizerný kousek světa, aby si nějak mohla přírodu vysvětlit; že vysvětlování takové pravdě ani za mák neodpovídá že je čistou, nebo i nečistou fantasií, vědě nevádí; - jen když to vynášší na živobytí, není-liž pravda?.. Neboť bez znalosti n e v i d í t e l n ě m a l é h o s v ě t a je každé hlubší vysvětlení přírody a b s o l u t n ě n e m o ž n o - VŠECHNY PRVNÍ PŘÍČINY PŘÍRODNÍCH ZÁKONŮ SÍDLÍ V NEJMENŠÍM! Zatím je naše přírodní vědění nutně úžasně povrchní nebo lživé; skutečná přírodověda dnes neexistuje; a pravděpodobně nikdy... -- Snad vyskytují se v neviditelném světě tytéž komplikace, jako v tomto nám známém: snad je každá hmota jisté velikosti organická, - zákon dlouho- a krátko d e c h o s t i ovládá celou přírodu; a pravděpodobně krystalují všechny hmoty v jisté hloubce, - amorfnost zdá se být absurdní... -- Bez zodpovězení nejtěžší fyzické otázky: "jsou atomy hmotné větší prostorných?" vulgo: otázky kontinua, - je každé vysvětlování thermodynamismu, chemismu, elektrismu, vědeckým d a r e b á c t v í m ... Ale snad jsou učenci clair voyantní: vždyť vědí navlas, nejen jaká je nejmenší možná teplota, nýbrž i jak velké jsou atomy, jakou formu mají, jsou-li kulaté nebo oválné, - ale v tomto punktu jest jejich jasnovidnost nespolehlivá: - Roku 2632 po Kristu byl totiž učiněn neuvěřitelný objev: Při pitvě slav-

ného učenice, který novou metodou konečně vyrobil atomy, byl metodou touto získaný mozkový atom velikého muže rozdělen metodou ještě novější na ca. 223000 částí a každá z nich měla dokonalou podobnost s roztomilým, hodně ušatým oslíkem!

Inejlepší vědecké hlavy jeví žalostné nepochopení z á k l a d - n í c h fenoménů přírodních. Nový slavný fyzik neměl snad po celý život živého pojmu "kapaliny". Každý pospíchá, aby už byl z této těžké atmosféry pryč a mohl v podrobnostech kramařit. Ve vědecké republice nehledí se tak přísně, aby měl každý jasný pojem o věcích, na nichž je v š e ostatní zbudováno. Hanc veniam damus petimus que vicissim. Následek: různá pojetí otázek, v nichž by se všichni měli shodovat, nedorozumění bez konce a beze snahy o srozumění se, chaos nad chaos, babylonská věž, blázninec... Těžko naléztí slov opovržení pro to, co se dnes zove vědou: - Nikdo nechce vidět, že skutečná přírodověda je dnes absolutně nemožná, že i to nejlepší dnes možné jest jen parodií vědy, nízkou se plazící, nesmyslnou fantasií, - šaškovstvím, že všechna empirie a experimentace za účelem odhalení z á k o n ů přírody je pouze vybíráním vody z moře, že vědec, který myslí, že tím odhaluje př přírodu, odhaluje tím jen svou hloupost, že věda musí počínat psychologií, t. j. důkladnou analýsú svých pojmů... - : - ale jako by nic nebylo, rojí se tisíce pouze přírodu vysvětlujících hypotéz, - česky: oslovin - , z nichž jedna druhou hloupostí překonává, a o nichž je už předem jasno, že jsou lživé; ale jako by nic nebylo, roste nesmyslná babylonská věž stále výše, - nebe se jí chtějí dotknout a dotknout se jí pouze mraků, - mluh...! - : - věda přírodní je vědou f a n t a t i c k o u par excellence, vědou a b s u r d n í par excellence!...

8.

KOHAESE ZNAMENÁ IDEU CELKU. Celek spočívá na harmonickém uspořádání a řízení částí, na rozumnosti a účelnosti, - na o r g a n i č - n o s t i, - celek je nutně organický: - kohaese je pouze organičností v š i r š í m smyslu. - Jest mnoho druhů kohaese: co do původu jejího co do zevní povahy její, co do rozsahu, - dlouho- a krátkodechosti její; co do kvality!! její: jest vyšší a nižší, jest hrubá a jemná, jest imperceptní kohaese; - pevnost a tvrdost, platící obyčejně za kohaesi vůbec, jsou nízkými druhy kohaese: měkká organická cella je kohaesetněžší než železo. - Jedním z vyšších druhů kohaese jest e l a s t i č n o s t : znázorňuje vyšší: houževnatější, pospolitější, lstivější duševní celky; jest už částečně povahy organické v u ž š í m smyslu. - podobně jako k r y s t a l l i s m u s : geometrickou pravidelností znázorňujeme si větší účelnost v konstrukci celku, - vyšší intelektuálnost! - Kohaese jest jen a d h a e s í, - zcela stejnorodých těles v přírodě není! - s k u t e č n ý prvek rozpadl by se hned při vzniku v atomy nebo vešel by ihned ve sloučení nové!

9.

AGGREGAČNÍ STAVY ZNAMENAJÍ STUPNĚ duševní čilosti, aktivity, intensivity myšlení, - VÝŠKY DUŠEVNÍHO ŽIVOTA v ů b e c . Nám se zdá, že stoupání toto je spojeno s destrukcí celku, účelnosti, organičností. Ale příroda nemůže celků pohřešovat..., - a více: se stoupáním č i l o s t i duševní s t o u p á n u t n ě i stejnoměrně rozumnost, organičnost, - c e l e k, - čilost ducha, intensivnost ducha, intelektuálnost ducha, - vše totéž! Vidět podstatu tří skupenství v přibývání nebo ubývání třeba jen i hrubé kohaese jest jednostranné: - ku př. nestlačitelnost kapalin a elasticita "plynů" svědčí o z n a č n ě kohaesi z jiné strany. - Co je p l y n ? : hmota, která se z valné části vymkla našim smyslům; co se s ní dále děje, nevíme. Nazýváme stejně vždy jen plynem hmotu oteplenou na 100° jako na 10.000°; a přec jak ohromnými změnami, většíně než jsou známé nám proměny

skupenství, zatím nutně prošla! příroda, nezůstane stát proto, že jsme slepí!... VYŠŠÍ "PLYNOVÉ" CELKY, životní svou na emu flegmatickému vědomí příliš heterogenní, přestávají se nás týkat, přestávají na anše smysly působit; - a zvykem lidí je popírat, čeho nevidí!... Zde by yblo na místě citování otřepaného Hamletova výroku o " věcích mezi nebem a zemí... "-: Neboť pole pro všechny, fyzické i psychologické možnosti je zde nade všechno pomyšlení ohromné...

-10-

Moderní zesubjektisovaná chemie zdá se nasvědčovat, že dokonce i věda je někdy schopna zdravého úsudku; ale, ó želi! vidno hned, že jen tam, kde se jí to hodí do plánu..., -soudnost podržena zde nepoctivostí! -se starými qualitatibus occultis to už nešlo; aby mohla být příroda mechanicky vysvětlena, bylo nutno ji idealisovat: a tak zbyl z chemismu jen "atomový" pohyb; že však je hmotný atom a pohyb právě tak subjektivní jako barva, chuť atd., - nehodilo se už vědět do krámu: drahocenná hmota, z níž věda žije a tyje, musela být za každou cenu zachráněna...! -Chemie především mohla by učenice poučit o idealitě přírody, když toho filosofie nedovede... ale pánové tito jsou inkorrigibilní! -pohled na směšně fantastickou stavbu, "chemie" zvanou, zničí ihned všechny illuse! : Moderní atomická chemie náleží nejnechutnějším konglomeracím nesmyslů. Jast lež, že by atom byl nutný k porozumění této chemie; atom existuje, ale atom chemiků nikoli, -leďa va vyschlých mozcích těchto troupu... Tím méně existuje tahle věčná molekula, -zbytečná, směšná a pitomá to doměnka an hloupém předpokladě, že "slučování" sahá až k atomům, a že jsme těmto blízcí! "Směs" a "sloučenina" jsou si mnohem blíže, než se za to má, sloučenina jest jen trochu složitější směsí, jako organika jsou jen trochu složitějšími anorganikami. -Nebo ta bláznivá honba za prvky, následkem fixní idey, že jest jich jen malý počet! : ale vskutku existuje ohromné množství jejich, -a přec nepatrné proti množství jednoduchých duševních stavů! -Prvek je prapodivnou fikcí jako atom, jest jen prakticky nerozlučitelný. -Prvek, molekule, chemický atom, -vesměs metafysické pojmy! Hlavním úkolem chemie vědecké jest: nalézt zákony působení chemických směsí na naše smysly: -není sice fyzického, ale jest senzualní chemismus; -jako psychologie filosofii, tak musí fysice fysiologie předcházet! -. Ale metafysická chemie je lehčí, praktická výnosnější, -že ano, pánové od chemického cechu-?... -Proč staví se dodnes chemie mimo fysiku? : z řemeslnické pýchy: chemikové chtějí mít své zvláštní řemeslo. -Chemismus znamená materiálně: známá nám tělesa nejsou nikdy homogenní; psychicky: všechna duševní na nás působící stavy jsou velmi složité; značná složitost zdá se být podmínkou vědomí vůbec - : neboť i prvky označují mnohé různé duševní stavy. Čím složitější chemická sloučenina, tím složitější, -bohatší, jemnější, vyšší-, duševní život. Organická chemie a "životní síla" je totéž; tedy možno mluvit o pravé organické chemii jen u "žijících" organismů, -ne ku př. u mléka nebo alkoholu! -:"smrtí" ztrácí se to nejdůležitější, třeba, -tedy-, nejjemnější.

- 11 -

Co činí dnes vědu nemožnou, je vedle naší neznalosti neviditelně malého světa hlavně i neznalost neznámé hmoty nebo hmot X. -aetheru- a etheru. Hrubému pozorovateli zdá se, že se v mechanice bez ní obejde; ne už v chemii; thermologie, více elektrolgie a magnetismus, ještě více fotologie spočívají zcela na aetheru. Jsou to vesměs vědy indirektní, napovězené, - "světlo", "teplo", "elektřina" jsou jen napovězeními, že je zde vůbec aether. Jsou to vesměs pouze některé speciální vědy aetherologické, tj. jsou zároveň touže vědou a různými: -Věda triumfuje, že se jí podařilo uvést magnetismus na elektrismus; ale dokud je sebemenší rozdíl

uvéstí magnetismus na elektrismus; ale dokud je sebemenší rozdíl mezi obojím, nemožno o jejich totožnosti mluvit; v jiném však smyslu je totožnost jejich a priori jista; světlo není totéž, co elektrina; ale mnohé "elektrické" jevy jsou méně elektrické, než světlo; a naopak, -subjektivní pocit světla je vedlejší! teplo zdá se být jen metamorfosou světla, -ale není jí zcela! -snad je příbuzno více elektrině než světlu, --pocit tepla jest elektrického rázu, -jak mohl by jinak neviditelný thermodynamický pohyb tak intenzivně působit!... -Bez znalosti síly, jejímiž některými manifestacemi jsou všechny tyto zjevy, není přírodovědy! bez zodpovězení k ardinální fyzické otázky: *jaký je způsob účinkování aetheru na viditelnou hmotu a naopak?* -není fyziky! -Ale to učencům nevaří: oni vysvětlují vše vesele pomocí své osvědčené molekulární šablony! Mají skromný pojem o záhadách aetherologie, tj: nerozumějí jí ani za mák! Ono to chce uvéstí vše neznámé na známé! vskutku však musí být vše známé zavedeno na ještě neznámé. Jaký rozruch způsobila mezi tím taková bagatelle, jako byl objev radia, objev, který se dal s jistotou předvídat a který není ničím proti neodkrytým, ale zcela jistě existujícím zázrakům aetherologie!... "Podle toho poznáte učené pány: čeho nehmatají, jest jim vzdáleno na míle": GOethe. -Aetherologie je nejzajímavější ze všech věd! Jaká lákavá tajemnost! jaké pole pro fantazii! kolik vábných možností! A jak chabá zde fantazie a kombinační talent u vědců! jaké kožené, krotké a při tom hloupé teorie! -Pouze fantazie může zde vésti ku pravdě; ale věda nechá platit jen jisté, tj. hodně hloupé fantazie: ostatní dala do kladby! -Dokud nevíme jistě, čím aether jest, nevíme ovšem ani vzdáleně, jaké mohou být označené jím duševní stavy: Podobá se však pravdě, že jest aether plyn velice stejnotvárný, málo složitý, pasivní; -jakýsi telegrafický, komunikační element přírody... -Ohromnost jeho mechanického účinkování dala by se snad vysvětlit velkým Quantem jeho, -hmota byla by velice porosní, -zrak náš velice zvětšovací apparátem; -rychlost aetherového pohybu byla by ztěžka možná při ustavičném vyhýbání se; příčinou rychlosti té je snad Guasi-kontinuita aetheru; ostatně: proč by nemohlo existovat velké množství aetherů? -místa je zde dost! různé aetherové manifestace byly by snad pouze následek toho, v jakých by aethery ty současně působily. -Tedy: Aetherem repraesentované duševní stavy byly by slaboučké, pasivní, pro každé působení nanejvýš citlivé a velkou schopností působit obdařené. Hypothesa: Nejsou snad tyto duševní stavy JEDINÝM působícím a působením přijímajícím elementem světovým? Tmelen, udržujícím svět, aby se nerozpadl, zachovávajícím dění se, život? podmínkou influxus psychici? -nositele kausality?... -Otázka: Kdo je aether na šeho myšlení? -aether proniká všechny hmoty, tedy musí myšlenkový jeho podklad pronikat každé myšlení. Odpověď: Duševní stavy aetherové jsou tak slabé, že je nemožno asi uvědomit si je: -jako hmotného, tak "nevnímáme" i psychického aetheru...

In summa: Nemožnost poznání pod přírodou skrytých duševních stavů: v nejlepším případě jen pravděpodobné konjektury; naše neznalost neviditelně malého světa; plynů; aetheru; ohromnost světa - pole pro všechny možnosti; nutná homogeneita světa, tedy podobnost jeho s naším vědomím; pravděpodobná intelektualita a rozumnost každého vědomí, -absurdnost vědomí bez vyššího smyslu; tajemnost a nevysvětlitelnost tak mnohého v přírodě, jako: nepopíratelná úmyslnost v osudech jednotlivců a národů, prorocké visiony, fatidické sny atd; nesmyslnost lidské domýšlivosti... - - : To a mnohé

jiné přímo nutí ke konklusím: 1. VŠEOBECNÉ VĚDOMÍ JE MNOHEM VYŠŠÍ A SLOŽITĚJŠÍ, než hrubé přírodní zdání nasvědčuje; 2. EXISTUJÍ VYŠŠÍ INTELLIGENCE, NEŽ JE NAŠE, - nehledě k cerebrálním na jiných planetách - které nás ovládají podobně, jako my svá domácí zvířata. - Jmenujme intelligence tyto po příkladu Řeků, stojících ze všech národů v nejin- timnějším styku s přírodou, pro krátkost BOHY.

13.

Jsoucnost "Ž i v o t n í s í l y" jest absurdní nejen vzhledem k naší k o n s q u e n t n ě i d e a l i s t i c k é filosofii, ale i vzhledem k zdravému rozumu: Odporujeť mechaničnosti. Schopenhauer připouští, že natura hic fecit saltum; ale naturae saltus odporují kausalitě! - připouští, že krystaličnost je nábehem k organičnosti..., - jakoby to úplně nepostačilo k přiřknutí organické schopnosti krystalisující hmotě! - pohled na okno s ledovými květy je přesvědčivější, než všechny argumenty. - "Životní síla" je pleonasmus, - každá síla je živá, každá působí nutně organicky. - Organičnost v užším smyslu znamená tak značnou složitost, pospolitost, vědomí individuality, rozumnost, že jsou schopny "výměny látky s podržením formy" tj. psychicky: udržování u r č i t é s m y s l o v é s o u v i s l o s t i v duševních stavech, - já..., účelným osvojováním si a propouštěním cizích duševních stavů: silný cit pospolitosti předchází pomocí značné rozumnosti destrukci své tím, že nahrazuje ustavičné ubývání, zamezuje přílišné, destruktivně působící přibývání "výživou" a "vyměšováním", tj. loupeží a odhazováním bezcenného na ní. Tedy spočívá organičnost též ve větší energii a agresiv- n o s t i; - ale rozumnost, pospolitost, energie, agresivita, - v ý š - k a d u c h a...: vše totéž! - Rozdíl organik od anorganik spočívá v pouhé samozřejmé g r a d a c i duševního života. - - Jeden druh o r g a n i c k é h o v ě d o m í, - cerebrální - , známe bezprostředně. Mozkový organismus je v hlavním totéž, jako každý jiný: - není snad i vědomí mimocerebrálních organismů v hlavním totožné s cerebrálním? t. j.: není psyche ruky, až na vedlejší stránky a variace, TATÁŽ, jako psyche mozku?... "Ale mozková psyche je smyslového, ob- jektivního druhu...!" - Předně může mít k a ž d á organická hmota sensuální schopnost, - sta smyslů jsou možna mimo našich bíd- ných pět! Za druhé není smyslovost kardinálním kritériem rozlišová- ní: každé, nejen smyslové vědomí jest objektivního druhu: uvědomování si vnějšího působení je podmínkou života vůbec... - tolik je jisto, že organická, aspoň animální vědomí jsou mozkovému d o s t i blíz- ka: mozek jest jen administrativně vládnoucím orgánem, a vláda musí být p ř i m ě ř e n á ovládanému, - to učí každodenní politic- ká zkušenost...

14.

Organická hmota rozštěpovala se hned z počátku ve dvě větve: sil- nější, vehementnější, impetuosnější, a slabší, klidnější, mírnější..., - až konečně ustálily se "a n i m á l n í" a "v e g e t a b i l - n í" říše. Quantum energie..., - jiného kritéria mezi obo- jím není! Dusíkaté sloučeniny musí být objektivací intenzivnějšího, uhlohydráty slabšího duševního života; - protože "animální" buň- ka byla silnější, vybírala si praeparovanou už potravu, a proto, že si ji vybírala, stávala se silnější. Obě odvětví zabíhala, splývala, přecházela z počátku v sebe následkem vývoje i degenerace; přednos- ti obou: aktivita živočišná a rostlinná dokonalost spojují se zde v jedno: mnohá protozoa jsou formálně složitější než červi, nižší "rostliny" jsou agresivnější: parazitnější, saprofytnější než vyš- ší - těm, kdož, úpírající hmotě vědomí, považují "duši" za nějaký zvláštní pokrok a přednost, měla bý důsledně platit plíseň za vyš- ší rostlinu než palma, ale celá rostlinná říše za zbytečnou, za sle-

pou uličku - .Po dlouhém kolísání nastalo ustálení: "rostliny" zakotvily se definitivně v zemi, živočišstvo stalo se definitivně pohyblivým... - - :ale hleďme jen kontemplativně na kvetoucí, nesčetným hmyzem oblétanou louku, - a zdá se nám určitě, že jednou vidíme jem pohybující se a klidné rostliny, podruhé jen nehybné a hybné živočichy...-: rostliny jsou jen líní živočichové, - jako anorganika líná organika. - - Rozpaky vědy v otázce vztahu, - stejnosti neb různosti obou říší působí komicky; jako kdyby se vše nerozuměla sama sebou! Místo všeho měly by miatři vědeckého cechu rozehnat mlhy ve svých vysoce učených, cvičených, zkoušených, holých a úzkých lebách: - pak by shledali, že hádanky přírodní jsou vždy jen nejasností myšlení; že odpory v přírodě jsou vždy jen nedorozuměními v hlavě; - že přírodní pravdy jsou ponejvíce jen logickými pravdami; že jest vše v přírodě, podle logického hlediska, zároveň stejné a různé; že jsou v přírodě jen kvantitativní, nikdy kvalitativní rozdíly; že všechny příhrádky jsou umělé; že "ž i v o č i š s t v o" a "r o s t l i n s t v o" e x i s t u j í j e n v b o r n o - v a n é l i d š k é h l a v ě; a že i m y j s m e o p r á v ě n ě m l u - v i t o n i c h j e n t e n k r á t, k d y ž j s o u z d e v š e c h n y b u d z v í ř e c í n e b o r o s t l i n n é z n a k y p o h r o m a d ě, k u p ř. u č l o v ě k a n e b o j a b l o n ě; že a n i m y n e s m í m e n a z v a t ž i v o č i c h e m "n e p o h y b u j í c í s e" n e b o b e z - n e r v n o u o r g a n i c k o u m a s u, r o s t l i n n o u a c h l o r o f y l n í n e b o p o h y b u j í c í s e o r g a n i s m u s : že r i z o p o d a a p o l y p y n e j s o u z c e l a z v í ř a t y, j a k o h o u - b y n e b i n s e c t i v o r a n e j s o u z c e l a r o s t l i n a m i; - - že k o n e č n ě v š e c h - n a u č e n o s t n e u č i n í z h l u p c e m o u d r ě h o m u ž e .

15.

V r o s t l i n á c h s n o u b í s e z n a č n á e n e r g i e s i n e r t i í a n o r - g a n i k, - z t é p ř í č i n y j s o u r o s t l i n y j a k s í e x t r a k t e m t ě c h - t o; s y m b o l t o h o: v y s á v ě n í p ů d y k o ř e n y a v z d u c h u l i s t y. - Ž i v o č i š s t v e m o b j e v i l o s e z d e n ě c o v í c e u ž n o v ě h o. - R o s t l i n n á p s y c h e j e m í r n ě j š í, j e m n ě j š í, h a r m o n i c t ě j š í, - s n a d k o n t e m p l a t i v n ě j š í, - d o k o n a l e j - š í, n e ž c h a o t i c k á, p r u d c e a k t i v n í a n i m a l n í. N á s l e d k e m l e h č í c h ž i v o t - n í c h p o d m í n ě k j e v ý v o j p o s t l i n z c e l e n ě j š í; v ě t š í h r a v o s t a l u x u s: r o s t l i n a j e s t a e s t h e t i c t ě j š í; v š e c h n y ž i v o t n í f á z e o d e h r á v a j í s e z d e v r y c h l e j š í m t e m p u; j e v a r i a b i l n ě j š í, - c o u r o s t l i m z o v e m e v a r i a c í, z v a l i b y c h o m u z v í ř a t m o n s t r o s i t o u; - k v ě t - n e j v ě t š í l u x u s a c í l o s t l i n y, - j a k o ž t o v y v i n u t í n e j v ě t š í n á d h e r y, - ž i v o t a; - p o d s t a t o u k v ě t u t e d y k o r u n a, - p l o d j e n á s l e d e k i n t e n s i v n í h o k v ě t o v ě h o ž i v o t a: - p r á v ě t a k n e v y h l e d á v a j í ž i v o č i c h o v ě p o h l a v n í c h s t y k ů s ú m y s - l e m p l o d i t, j a k o t y č i n k y n e b o p e s t í k n e j s o u c í l e m k v ě t u. F r a p - p a n t n í p o d o b n o s t: m u ž a ž e n a, - ž i v o č i c h a r o s t l i n a! N e p o c h y b n ě m á r o s t - l i n a s m y s l y, s n a d n a š e m u č i c h u p o d o b n ě; m á s v ů j u r č í t ý s m y s l p r o a e t h e r o v ě, n a š e m u s v ě t l u p o d o b n ě f e n o m e n y, k t e r é j í z a j i s t ě p o d á - v a j í p o t ř e b n ě j í z p r á v y o v n ě j š í m s v ě t ě...: - p r o t o t í h n o u r o s t - l i n y p ř e d e v š í m k s v ě t l u, h l a v n ě s l u n c i, - j e j i c h s m y s l ů, j s o u c e m ě n ě o s t r ě n a š i c h, p o t ř e b u j í s i l n ě h o d r á ž d ě n í; n e o m y l n ě p o h y b o v á - n í s e o p l á t a v ý c h r o s t l i n s m ě r e m k o p o ř e, , k o ř e n ů k ú r o d n ý m č á s t e m p r s t i j e n á s l e d k e m s m y s l o v ý c h "v j e m ů". - V š u d e j e m e z i r o s t l i n o u a ž i v o č i c h e m, j e n q u a n t i t a t i v n í r o z d í l c o d o e n e r g i e, - a i t e n n ě k d y č á s t e č n ě m i z í u p o l o r o s t l i n, j a k o m i m o s a i n s e c t i v o r. V i d ě t p r o - n i k a v ý r o z d í l m e z i r o s t l i n o u a ž i v o č i c h e m v p o h y b l i v o s - t i j e n a n e j v ý š h l o u p ě. P o m a l ý a r y c h l ý p o h y b j e p o ř á d j e š t ě p o h y b. M i k r o s k o p i c k ý p o h y b v p r o t o p l a s m a t u j e p o h y b e m, j a k o s k o k d o v ý š k y. O t á č e n í s e s l u n e č n i c e z a s l u n c e m j e t o t ě ž, j a k o o t á č e n í h l a v y. P r o t o ž e s e h l e m ý ž d ě n e p o h y b u j e t a k r y c h l e, j a k o t y g r, n e ř e k n e o n ě m n i k d o, ž e n e - m á s c h o p n o s t o p o h y b u.